

DE PROOSDIJKOERIER

juni 1999, jaargang 15 nummer 2

De Proosdijkoerier is een kwartaaluitgave van de Historische Vereniging 'De Proosdijlanden' opgericht 20 september 1984

In dit nummer onder andere:

Over bomen rooien, landjepik en de Hoge Raad (deel 1 & 2)

Van de schout en zijn rakkers tot de politie van nu

Over de oude eikenbomen in De Ronde Venen

Stinkende varkens en een onverzorgd paard

Verhaal van myn droevig leeven

Bij de voorplaat

Deze R.K. Meisjesschool aan de Herenweg in Vinkeveen (op de plaats waar nu het Kloosterplein ligt) was oorspronkelijk de oude kerk van Vinkeveen. Toen de nieuwe kerk gebouwd werd, kregen de Zusters van het Kostbaar Bloed die oude kerk (linker- en middengedeelte) en de oude pastorie (rechterdeel). Op het linkerdeel werd in 1923 een verdieping gebouwd en dit werd de lagere school. In het middelste deel kwam een bewaar- en naaischool en het deel rechts werd ingericht als klooster.

Wilt u ook een bijdrage leveren aan de volgende aflevering van 'De Proosdijkoerier', dan kunt u die sturen naar het redactie-adres vermeld op pagina 63.
 De tekst graag getypt of op diskette (1.44 Mb) in RTF, MS-Word of WP- formaat.
 U kunt ook uw bijdrage per E-mail sturen, het adres is eveneens vermeld op pagina 63.
 De sluitingsdatum voor de volgende 'Proosdijkoerier' is:
dinsdag 10 augustus 1999.

35 Van de voorzitter
 36 Verhaal van myn droevig leven
 40 Over bomen rooien, landjepik en de Hoge Raad
 45 Verweer tegen landjepik
 48 Stinkende varkens en een onverzorgd paard
 49 Over de oude eikenbomen in De Ronde Venen
 52 De historische vereniging begeeft zich op het internet
 53 De vrolijke vaderlandse geschiedenis
 54 Van de schout en zijn rakkers tot de politie van nu
 57 "Instructies voor den aschman aan het dorp Mijdrecht"
 60 Afschrikwekkende straf voor schout
 63 Bestuur

R 500 Leden? Het moet kunnen!

De vereniging nadert een mijlpaal. Nog slechts een klein aantal en we bereiken de 500-ledengrens. Het zou fantastisch zijn als we voor het begin van het jaar 2000 deze grens kunnen overschrijden.

Op onze leden doen wij een beroep om in hun omgeving bij familie, vrienden of burens de belangstelling te peilen voor de plaatselijke historie. Op deze wijze kan de vereniging haar activiteiten in stand houden en uitbreiden. Maak een nieuw lid en steun hiermee het werk van onze vereniging.

Bodemvondsten tentoongesteld

In het Historisch Museum van Ter Aar is tot en met 31 juli een tentoonstelling te bezichtigen van bodemvondsten. Ons lid Bas van Diemen heeft uit zijn verzameling 17^e en 18^e eeuwse opgravingsresultaten in een tentoonstelling ondergebracht. De meeste van zijn vondsten zijn gedaan in de omgeving van de Amstel en de Kromme Mijdrecht. Het museum is gevestigd aan de Westkanaalweg 118 in Ter Aar en is geopend op woensdag, zaterdag en zondag, van 14.00 tot 16.00 uur.

Genealogie

Eén van de meest toegepaste vormen van historisch onderzoek is het familie-onderzoek. Veel van onze leden willen meer weten van hun voorouders. Het begint met een eenvoudig onderzoek in een archief van gemeenten en kerken en in sommige gevallen eindigt het met het schrijven van een volledige familie-geschiedenis. Juist onlangs is weer een boek verschenen, waaraan vele jaren is gewerkt. Ons bestuurslid Hein Röling heeft gedurende meer dan tien jaar onderzoek verricht naar zijn familie.

De auteur is een afstammeling van de zogenaamde "Hollandgänger", Duitse seizoenarbeiders die voor kortere of langere tijd in ons land kwamen werken. Velen zijn hier gebleven en hun nakomelingen vormen een aanzienlijk deel van onze bevolking. Het boek "Röling, een Hollandgänger en zijn nageslacht" is een eenmalige particuliere uitgave met een beperkte oplage, uitsluitend verkrijgbaar bij de auteur, Middenweg 1, 3641 RB Mijdrecht. Het boek met 200 pagina's en 150 illustraties kost f 65,—. Hein, van harte gefeliciteerd met het verschijnen van dit boek!

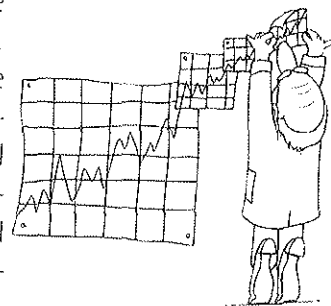
Vermist

Na de bijeenkomst (Algemene Ledenvergadering) in 'de Schakel' te Wilnis op 22 april 1999 ben ik een map kwijtgeraakt, met daarin mijn 'kwartierstaat' van de familie Bader. Mocht iemand deze map gevonden hebben of er mogelijk meer van weten, dan gaarne contact opnemen met J.C. Bader, telefoon 0348 441279 te Harmelen. Bij voorbaat dank!

J.C. Bader

N Welkom aan nieuwe leden

Dit kwartaal kunnen we 9 nieuwe leden begroeten. We naderen de 500 leden en hopen deze mijlpaal nog in het volgende kwartaal te kunnen bereiken.

De onderstaande leden heten wij van harte welkom, zij betekenen wederom een versterking van onze vereniging.

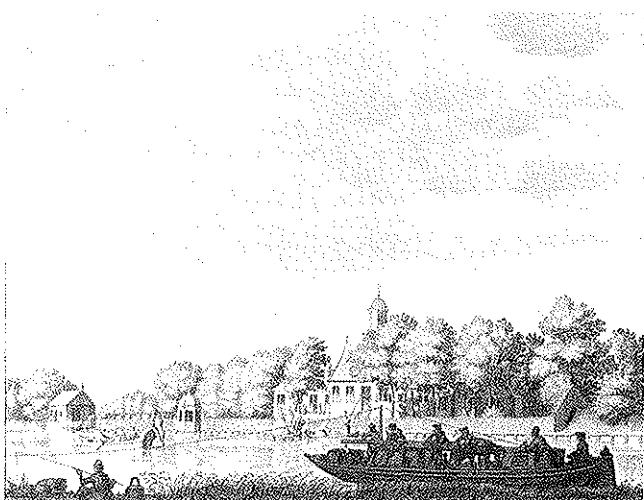
Brasserie De Waard	Wilnis
E. Frie	Wilnis
M. de Graaf	Wilnis
N.P. Kennis	Wilnis
F. Popp	Mijdrecht
G. Schreurs	Vinkeveen
H. Uitewaal-van Zijl	Abcoude
J.J. Veraar	Loosdrecht
D. Verburg	Wilnis

Oorlogsschade

Indien de veronderstelling dat de Mennonietenbuurt zwaar getroffen is door de oorlog juist is, dan zouden de huizen en de Vermaning op de aquarel van Johannes Schouten (uit circa 1755) allemaal van na 1674 dateren. Nota bene: de Vermaning steekt boven de huizen uit, dat is op de aquarel goed te zien.

Maria de Neufville ging wonen in ,wat zij noemde, huize "Amstelwind". Dit huis zou volgens schrijfster Tony Lindijer gestaan hebben op het terrein van het buiten "Amstelmond". In 1736 tekende J.C.Punt dit buiten. Op zijn prent is een huis zichtbaar iets apart van de hoofdbouw. Als we de tekening van Punt en de aquarel van Schouten tegen elkaar plaatsen, verkrijgen we een mooi beeld van de bebouwing op de Mijdrechtse oever van de Amstel. Duidelijk is ook dat het Maria of haar personeel niet veel moeite kostte contact te maken met de mennonieten aan de overkant van de Mijdrechtse Zuwe, de weg die leidde naar de brug.

Op haar oude dag kreeg Maria genoeg van aards bezit, weelde deed haar niets meer. Met wat sleetse meubelen en wat "oude voden" zoals zij zelf schreef, trok zij zich in Amstelhoek terug. Van 1775 tot 1779 heeft zij daar gewoond. Als oude en gebrekkige vrouw - zij was slechtziend en het lopen ging steeds moeilijker - was zij aangewezen op hulp. Die kon zij gelukkig betalen. Als zij sterft, laat zij een

De trekschuit vaart voorbij aan het buiten Amstelmond (naar een gravure uit 1736 door J. Punt naar een tekening van C. Pronk) Dit zou het buiten moeten zijn langs de Amstel, waar Maria de Neufville de laatste jaren van haar leven sleet. (collectie Rijksarchief Noord-Holland).

tweetal wilsbeschikkingen achter: een eerste en een tweede versie.

Toen de tweede versie van 1 augustus 1779 die zij drie maanden voor haar dood opmaakte, werd opengemaakt, bleek dat zij een flink kapitaal nagelaten had: bijna 15.000 gulden. Beslist een groot bedrag, gelet op het dagloon van een ambachtsman - een gulden - en de verkoopwaarde van een huis - plusminus 1.000 gulden - in die jaren. Bovendien bleek daaruit dat zij nogal wat personeel in dienst had gehad. Antonie van Hulst, de "baas hier op de werf", kreeg honderd gulden, aan Ariaantje, haar schoonmaakster, vermaakte zij vijf gulden. "Ik weet niet waar sy is maar ik haar belooft 5 gl", stond er te lezen. Heyntie die haar tuin bijhield kreeg twintig gulden. "Heyntie" was voluit Heyntie van der Schilden. Zijn vader kreeg een draagplaats, dat wil zeggen dat hij mocht helpen bij het dragen van de kist zodat hij een vergoeding daarvoor mocht verwachten. Lysie die altijd haar was deed, ontving vijftwintig gulden en haar man ook een draagplaats. Lysie woonde aan de Uithoorn.

De man 'met syn eene arm'

Maria bedacht ook mensen die arm waren of gebrekkig. De man "met syn eene arm" kreeg tien gulden en zijn vrouw mocht haar uitkleden. Zij zal dus Maria hebben mogen wassen en afleggen, tegen een vergoeding mogen we aannemen. De buurman met een gat in zijn been kon rekenen op tien gulden en de "mennonite man" ook. Eerdergenoemde Lysie (Lysie Alderdrorp) zou zolang zij bij haar zuster bleef wonen, elk jaar vijftwintig gulden ontvangen. Haar laatste schoonmaakster, "over het huys Ter Schelling", ontving twaalf gulden. Terschelling was het buiten iets verder stroomafwaarts gelegen, ongeveer ter hoogte van de Cindu aan dezelfde kant van de rivier als Amstelmond.

Op een apart papiertje vastgespeld aan het testament, had Maria geschreven dat de meiden die haar gediend hadden ieder honderd gulden kregen. "Kuyntie" - een meid die altijd op de anderen gescholden had en zelfs kwaad over haar oude "mevrouw" gesproken had in het dorp, mocht toch nog rekenen op vijftig gulden!

Willem haar tuinman kreeg vijftig gulden en Willemeyntje die bij Maria gewoond had, is met een draagplaats afgepoeierd toen Maria nog leefde "om dat sy maar heen sou gaan wand kon haar niet kwyd worden".

Al dit personeel duidt op Maria's welgesteldheid, het bedenken van hen in haar wilsbeschikking toont haar ruim hart. De meiden, de tuinlieden, de baas en de schoonmaaksters: zij dienden haar ook omdat zij oud en slechtziend was. In een brief aan haar neef verontschuldigde zij zich voor haar handschrift: "Ued. kan wel sien aan myn Schrift hoe ik met het gesigt sta."

Dominee Pieter van Dam

Het is na twee eeuwen niet mogelijk te achterhalen wie de man met het gat in zijn been was of wie de mennoniet, wie Willem de tuinman is geweest en wie Ariaantje. Maria sprak in haar wilsbeschikking over een dominee Van Dam en van hem weten wij meer.

Pieter van Dam was in 1749 al leraar van de "Doopsgezinde gemeente aan den Uithoorn".

Hij liet toen een lijkpredicatie drukken die hij had uitgesproken bij de begrafenis van zijn voorganger Tymon van Hilten. Deze Pieter van Dam kreeg van Maria, volgens de eerste versie van haar wilsbeschikking uit 1778 de jaarlijkse rente van een door haar in beheer van de mennonieten-kerkeraad gegeven kapitaal van 1.300 gulden. Deze rente mocht hij genieten zolang als hij leefde en na zijn dood zouden zijn 7 of 8 kinderen ieder honderd gulden ontvangen op het moment dat zij trouwden of mondig waren geworden. Het restant zou de doopsgezinde gemeente mogen bezitten. Daarvan kon de kerkeraad een obligatie kopen.

In de tweede versie was het legaat aan kerk en dominee gewijzigd. Van Dam kreeg de rente van 1.000 gulden, welke som de kerke-

raad in beheer kreeg. Na de dood van dominee Van Dam mocht de gemeente 500 gulden behouden en de andere 500 kregen de dan nog levende dochterskinderen.

Maria gaf ook de reden op waarom zij de dominie wilde helpen. In zijn leven was veel verdriet gekomen. Alle jaren had zij hem al veertig gulden gegeven, maar nu haar dood naderde - het is augustus 1779 - bedacht zij Pieter van Dam met "iets bedde goed of dekens of dit ouwe ledekant. So doet daar wat by na Ued. genoeg wand hy leyd bedroeft."

Vermaning wordt synagoge

In 1782 vertrok dominee Van Dam uit de gemeente. De doopsgezinde gemeente was zo klein geworden dat zij zichzelf niet in stand kon houden. Door de doopsgezinden in Amsterdam was zij reeds verscheidene jaren financieel geholpen. In 1794 werd de laatste gedoopt: Jasper Baas. In het jaar 1800 waren er nog maar tien doopleden, in 1805 slechts zeven. In dat jaar werd de kerk of Vermaning verkocht aan een Amsterdamse jood: Abram Arons. Vanaf toen was het gebouw als synagoge in gebruik. De laatste doopsgezinden kerken voortaan in Aalsmeer. Tot slot volgt hier het laatste gedeelte uit het "Verhaal" van Maria de Neufville:

"Als ik nu gebede voor sieke doe, dan hoop ik hij mijn beter sal verhoren en dat ik nooit meer treurgevalle en bitterheden hier bij sal behoeve te voegen. Wand mijn leeven is so rampsalig, als het bij na wesen kan en so daar nog meer bij komt, dan hoop ik eronder te beswijken.

Ik bid niet voor mijn selve - als ik het drage kan, hoop ik het geduldig te dragen -, maar ik bid nog alle dagen voor onser aller ziele. En so ik daar nog voor bidden kan na mijn dood, so hoop ik daar eeuwig voor te bidden of de barmhartige God, die eenige God, ons uyt genade wilde schenken, die heerlijke vreugde! Dog dan ware wij eeuwig gelukkig, ja, dan ware wij eeuwig gelukkig."

Literatuur en bronnen:

- Lindijer, Tony, *Maria de Neufville: Verhaal van myn droevig leeven*, 1997;
- 't Hart, M.J., *De Vermaning* (artikel in *De Lange Brug* 8e jrg., nr 2, 1983);
- *De Lange Brug*, 22^e jaargang, nummer ¾, 1997; artikelen over het Rampjaar in en om Uithoorn en over de Mennonietenbuurt;
- *Rijksarchief Utrecht, archief Kapittel van Sint-Jan 1071 (1693)*;
- *Rijksarchief Utrecht, archief Staten 265-131 (2-12-1774)*.

Over bomen rooien, landjepik en de Hoge Raad

(deel 1)

door Joop Frankenhuizen

Eind 1921 besluit de gemeente Mijdrecht de dorpsstraat te verbreden. Daarin staan echter bomen die het eigendom zijn van de omwonenden en de grond, waarop die bomen, hekken en stoepen staan, is "sedert onheuglijke jaren door de eigenaren der huizen ondubbelzinnig, ongestoord, openbaar en ter goeder trouw in eigendom bezeten." Desondanks worden alle bomen door de gemeente gerood en start de verbreding en de bestrating. Het zal leiden tot 2 rechtszaken. Eén waarin de gemeente probeert 12 gulden te vorderen voor het rooien van 4 bomen en één waarin een bewoner landjepik aan de kaak stelt en de zaak tot de Hoge Raad der Nederlanden zal uitvechten.

Een rechtszaak om 12 gulden

Op 1 april 1920 behandelt de gemeenteraad van Mijdrecht het verzoek van de heer J.Th. Verboom om voor zijn winkel in de dorpsstraat een paar bomen te planten. Een week later krijgt hij te horen: "Het is vergund het planten van één lei-boompje voor het winkelraam."

Op 13 juni 1921 wordt artikel 8, sub 9 van de politieverordening aangepast waarbij B en W in het belang van het verkeer de eigenaar of rechthebbende een bevel tot het rooien van bomen in de bebouwde kom staande langs straten en wegen kan doen. In dat zelfde jaar, op 10 november 1921, komen B en W met een raadsvoorstel de dorpsstraat te verbreden tot 5 meter. Het gaat om het gedeelte tussen het raadhuis en de dorpsbrug en het betekent dat alle bomen in de dorpsstraat moeten worden gerood.

De totale kosten worden geschat op f 10.000,-. Het voorstel wordt zonder discussie door de gemeenteraad aangenomen. In die tijd heette de dorpsstraat nog geen Dorpsstraat maar was aangeduid als wijk 1, men sprak echter van de dorpsstraat.

Op zoek naar rechtsgrond

Het ziet er naar uit dat burgemeester Iman Padmos niet ten volle overtuigd is van de rechtsgeldigheid van de beslissing om alle bomen in de dorpsstraat te rooien. Hij zoekt steun bij de provincie. Op 7 december 1921 ontvangt hij

een met de hand geschreven brief uit Utrecht. De kop op het briefpapier vermeldt "Provinciaal Bestuur van Utrecht"; het schrijven is ondertekend door de chef van de 5^e afdeling van de provincie. Deze heer schrijft onder meer dat het toepassen van art. 8, lid 2, van de politieverordening, "waar het hier om gaat", hem toelaatbaar schijnt. De rechtsgeldigheid van art. 8, lid 9, lijkt hem vrijwel buiten bedenking (dit artikel gaat over het rooien van bomen in belang van het verkeer). Hij verwijst verder naar een arrest van de Hoge Raad uit 1896 en een vonnis van de Arrondissementsrechtbank te Amsterdam uit 1906, hetwelk inhoudt dat een gemeenteraad zijn bevoegdheden niet te buiten gaat door te bepalen dat de eigenaren van niet aan de gemeente toebehorende openbare wegen verplicht zijn toe te laten dat daarop zodanige werken of inrichtingen worden aangebracht. Tenslotte wordt de burgemeester gewaarschuwd niet met de stoep van de notaris te beginnen voordat de aangekondigde wijziging der verordening in werking is getreden. Notaris Van der Heijden woonde destijds in het nu steenrood gekleurde monumentale pand schuin tegenover het gemeentehuis.

Op 10 december 1921 volgt weer een met de hand geschreven brief van dezelfde chef refererende naar het antwoord van de burgemeester van 9 december jl. Hij stelt dat de gemeente na waarschuwing en met inachtneming van termijnen, de bomen zelf kan laten rooien. "Liggen de boomen termeer, dan moet u er afblij-

ven en na verzoek om weghaling door de eigenaren terzijde leggen tot hunne beschikking. Dan biedt u een rekening van de kosten aan en bij de niet betaling gaat u een civiele procedure aan. Dan komt de zaak van de rechtsgeldigheid der rooiing c.q. de verordening ter sprake. Van een onbillijkheid tegenover de vrijwillige rooiers is er zoo geen sprake. Maar dat toepassing van artikel 180 van de gemeentewet moeilijkheden meebrengt is welbekend (artikel 180 in die tijd gaat over de uitvoering van gemeentelijke verordeningen en het nemen van actie dienaangaande). Toch lijkt mij de kans dat de onwillige rooiers niet in proces zullen gaan ook nog vrij groot, want indien de gemeente gelijk krijgt, dragen zij als verliezende partij de kosten. Vordert de gemeente de kosten niet langs gerechtelijke weg in, dan zal men de gemeente misschien een proces aandoen wegens onrechtmatig rooien der boomen. Ik kan U tenslotte hier niets af- of aanraden, maar als de boomen er eenmaal liggen, heeft U tenminste feitelijk Uw zin", aldus de chef.

Onrechtmatige daad

Het door de raad aanvaarde collegevoorstel komt tot uitvoering. Alle bewoners van het betrokken deel van de dorpsstraat ontvangen een schrijven waarin gesommeerd wordt

de bomen voor hun huizen vóór 15 december 1921 te rooien en op te ruimen. Zo niet dan zal de gemeente met toepassing van artikel 180 der gemeentewet dit doen en kosten bij de weiger-aars in rekening brengen. Drie maanden later, in de raadsvergadering van 8 februari 1922, blijkt dat 2 inwoners van de dorpsstraat niet willen mee betalen aan het rooien van de bomen voor hun huizen. Zij betwisten de rechtmatigheid van de handeling. Het college stelt de gemeenteraad voor een rechtsgeding te voeren en dat geld te vorderen. De raad stemt in en besluit een rechtsvordering in te stellen tegen graanhandelaar Jac. Broerse senior en korenmolenaar A. Gille tot "betaling der kosten op het rooien der boomen gevallen, zijnde zes gulden voor ieder, en der kosten van het geding." Zij hebben, na op 17 november 1921 te zijn aangeschreven, geweigerd de bij hen in beheer zijnde bomen die voor hun percelen staan binnen een maand na aanschrijving te verwijderen. De bomen staan op openbaar terrein en te dicht bij het voor rijverkeer bestemde deel van de dorpsstraat. Omdat na de gestelde termijn de bomen nog niet verwijderd waren heeft de gemeente, verwijzend naar art. 180 van de gemeentewet, de bomen doen rooien en verwijderen.

De burgemeester wijst de raad er nog op dat uit de eerste en oorspronkelijk opgewerkte

Dorpsstraat vóór de bomenkap. Links woont P.W. Gille, daarnaast H. Rood en daarnaast C. Broerse.

kaarten, daterende van omstreeks 1830, gebleken is dat de *"geheele dorpsstraat vanaf de voor-gevels der huizen en daarmee gelijk te stellen grensscheidingen geheel gemeentelijk eigendom is, dat voorts uit geen enkele koopacte of ander eigendomsbewijs blijkt dat de dorpsstraat of trottoir particulier eigendom zijn en eindelijk dat in geen dier acten iets blijkt van plantrecht in de dorpsstraat."*

In dezelfde vergadering volgt dan nog een voorstel om het bovengrondse elektriciteitsnet in de dorpsstraat ondergronds te maken en de kosten met het GEB te delen. Na enig moppen wordt dat voorstel door de raad aangenomen want het verdwijnen van de palen en de draden mag best wat kosten, bovendien kan het gelijk met de verbreding worden meegenomen. De raad gaat zonder verdere discussie akkoord met beide voorstellen van B en W. Op 9 februari wordt het raadsbesluit, vergezeld van rechtskundig advies van het Utrechtse advocatenkantoor Mr. S. Furnée en compagnon, ter goedkeuring aan GS voorgelegd.

Op achterste benen

De bewoners aan de dorpsstraat hebben inmiddels niet stil gezeten. Ze zijn diep verontwaardigd over de handelwijze van het gemeentebestuur en proberen steun te vinden bij Ge-deputeerde Staten van Utrecht. Zestien inwoners aan de dorpsstraat te Mijdrecht, waaronder notaris Van der Heijden, stellen voor het raadsbesluit, waarin tegen de heren A. Gille en Jac. Broerse een rechtsgeding gevoerd gaat worden, niet goed te keuren en daardoor niet mee te werken *"aan een onrechtmatige daad."* Zij schrijven onder meer:

"[...] dat de stoepen op straten gelegen tusschen de dorpsstraat en de huizen in het dorp Mijdrecht, sedert onheuglijke jaren, in ieder geval veel langer dan 30 jaren, door de eigenaren der huizen, ondubbelzinnig, ongestoord, openbaar en ter goeder trouw in eigendom zijn bezeten.

Dat zij ten aanzien van die oppervlakte grond alle rechten uit den eigendom voortvloeiende hebben uitgeoefend. Dat zij naar hun goedvinden op dien grond stoepen en hekken

hebben gebouwd en afgebroken, bomen hebben geplant, gesnoeid, gerooid, straten hebben aangelegd en opgebroken en die straten hebben onderhouden en schoongehouden.

Dat dit eigendom nimmer is aangetast, totdat de Raad der gemeente Mijdrecht besloot de dorpsstraat te verbreed en die Raad zich beroepende op een artikel der Algemene Politieverordening de eigenaren van boomen beval die te rooien, met aanzegging dat als aan dat bevel niet werd voldaan, de gemeente op kosten van den eigenaar, dezelve zou laten rooien.

Dat de heeren A. Gille en Jac. Broerse senior, te Mijdrecht aan dat bevel geen gevolg hebben gegeven, omdat zij met ondergeteekenden van oordeel zijn dat de Raad niet het recht heeft op dergelijken wijze in den particulieren eigendom in te grijpen.

Dat de gemeente niettemin tot het rooien hunner boomen is overgegaan, en daar zij geweigerd hebben de kosten daarvan te voldoen, de Raad besloten heeft in de vergadering van 8 dezer, een rechtsgeding tegen hen te voeren wegens niet betaling van de kosten van het rooien dier boomen.

Dat de Raad van de gemeente Mijdrecht heeft besloten niet alleen de boomen, maar ook den grond zelf van de eigenaren afhandig te maken zonder meer. Dat alle ondergeteekenden daartegen ten zeerste protesteeren en bezwaar maken. Dat zij van vooraanstaande advocaten advies hebben ingewonnen en vernomen hebben dat de gemeente Mijdrecht daartoe het recht niet heeft en niet bevoegd is in den eigendom van ondergeteekenden te kapen.

Dat zij ondergeteekenden UEdel Achtbaren daarom beleefdelijk verzoeken het besluit van den Raad van de gemeente Mijdrecht tot het voeren van een rechtsgeding tegen de heeren A. Gille en Jac. Broerse Sr, voornoemd, niet goed te keuren en daardoor niet mede te werken tot dien onrechtmatigen daad." Hierna volgen 16 namen van bewoners aan de dorpsstraat.

Zeer snel nemen B en W afstand van de argumenten van de 16 bewoners. Al op 27 fe-

bruari 1922 schrijven ze aan GS: *“dat de bewering van adressanten, dat de gemeenteraad besloten heeft de grond van de eigenaren afhandig te maken of te kapen niet juist is. Ook is niet juist de bewering dat zij op de betreffende oppervlakte grond alle rechten uit den eigendom voortvloeiende hebben uitgeoefend (...) Het betreft hier de openbare dorpsstraat waarlangs het verboden is krachtens de APV zonder vergunning van B en W bomen te planten, hekken of palen te plaatsen, enz. Er is alleen besloten het voor rijverkeer bestemde deel van de dorpsstraat opnieuw te bestraten en ter weerszijde met een halve meter te verbreden”, aldus B en W.*

Onvriendelijke woorden in de raadzaal

Op 8 maart 1992 's middags om half drie komt de raad van de gemeente Mijdrecht weer bijeen. Op de agenda staat onder punt 5: *“Voeren rechtsgeding”*. De notulen van die bewogen vergadering vermelden onder meer:

“De Voorzitter deelt mede, dat de gemeente tegen gisteren 8 Maart was gedagvaard voor de arrondissementsrechtbank te Utrecht ten verzoeken van Jac. Broerse alhier, ter zake van bezitsstoornis van grond in de dorpsstraat door twee daarin staande bomen te rooien en in dien grond een paaltje te slaan.

Voorts dat van Notaris van der Heijden een schrijven, dd. 18 Februari 1922, is ingekomen waarin hij mededeelt, dat hij zijn aanbod intrekt en dat hij de onderhandelingen aangaande zijn grond als geëindigd beschouwt. Hij heeft het daarin ook nog over burgerlijke beleefdheid. Spreker zegt dan dat wij aan dergelijken trant van schrijven, hetzij als ingezonden stukken in “De Drie Provinciën”, hetzij rechtstreeks aan de raad de laatste jaren al gewoon zijn geraakt. Als antwoord op dat schrijven hebben wij aan notaris van der Heijden bericht dat ons college in ernstige overweging heeft genomen hem met de daartoe geëigende middelen aan de waardigheid van zijn ambt te herinneren. In “De Drie Provinciën” van 25 februari 1922 en in enkele andere bladen komt een ingezonden stuk voor van notaris van der Heijden over de kwestie betreffende de dorpsstraat. Een stuk, zeer onge-

past voor een notaris, maar wij moeten dit den heer van der Heijden niet al te hard aanrekenen. Vermoedelijk is het aan zijn zenuwgestel toe te schrijven, dat hij sommige eigenschappen van karakter niet voldoende kan beheerschen. Er dan is er veeleer reden medelijden met hem te hebben.”

De heer Engel (wethouder) sluit zich bij het gesprokene van de voorzitter aan. Wijselijk heeft niemand in de courant op het ingezonden stuk gereageerd. De heer Koeleman (raads-lid) zegt het ingezonden stuk niet te hebben gelezen. De heer Engel antwoordt *“dat in het stuk o.m. staat dat bij de raadsleden, dus ook bij de heer Koeleman, al heeft hij nog slechts korten tijd zitting, alle christelijke moraal zoek is.”*

De heer Zuidervaart komt dan met een motie die het gedrag van de notaris afkeurt en het beleid van het college ondersteunt. De motie wordt zonder discussie en zonder hoofdelijke stemming aangenomen. Koeleman is bang, dat als Broerse gelijk krijgt, alle eigenaars om schadevergoeding zullen komen en veronderstelt dat een notaris nogal wat van die zaken afweet. Desgevraagd bevestigt de burgemeester dat de dorpsstraat één kadestraal nummer heeft en getekend is van gevel tot gevel. Meerdere inlichtingen wil Padmos alleen geven in een besloten vergadering.

Wel wil Engel de geschiedenis van de dorpsstraat nog even aan nieuweling Koeleman uitleggen. De verbreding van de dorpsstraat was al een paar jaar eerder aan de orde toen besloten werd de dorpsbrug te vernieuwen. B en W hebben toen gemeend eens met de bewoners van de dorpsstraat te moeten praten om de zaak in der minne te regelen *“en toen heeft het alleen nog maar aan steenen ontbroken om daarmee B en W en de commissie voor openbare werken te stenigen. Te pas en te onpas, alles werd het gemeentebestuur naar het hoofd geslingerd. Botweg is toen alle overleg geweigerd.”* Ook stipt hij nog even aan dat het al 75 jaar verboden is om in de dorpsstraat bomen te planten. Het voorstel van B en W om zich tegen de dagvaarding door Broerse te verweren wordt daarop zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Nog niet helemaal zeker

Burgemeester Padmos is vastbesloten de dorpsstraat te verbreden en is naarstig op zoek naar argumenten die het rooien van de bomen rechtvaardigen. Uit handgeschreven notities (gelet op het handschrift en de ondertekening afkomstig van burgemeester Padmos) blijkt dat deze na het raadsbesluit op zoek is gegaan naar verdere jurisprudentie. In een memo aan het door hem ingeschakelde advocatenkantoor laat hij weten dat *"onzerzijds is niet beweed dat Broerse en Gille beheerders der boomen waren. Het maakt ons weinig uit of zij beheerders of eigenaren waren."*

Verder blijkt hij in detail te zijn nagegaan hoe de huizen van notaris Van der Heijden en graanhandelaar Broerse in hun bezit gekomen zijn. Op een vel papier schrijft Padmos: *"Op 10 april 1851 heeft J.C. van der Heijden gekocht van E. van Beusekom notaris te Loenen een dubbele heerenhuizinge met erve en daarachter gelegen tuinen en boomgaard te Mijdrecht strekkende van uit de dorpsstraat westwaarts op tot in de wetering. Vanaf 1834 blijkt uit akten niets van enig plantrecht en reeds op de laatste kaart van 1832 is de geheele dorpsstraat tot aan de gevels van de huizen één perceel. Op het nummer der straat staat geen enkele akte betreffende beplanting."*

Dit zou ook gelden voor een korenmolen met huis en tuin strekkende voor van de dorpsstraat te Mijdrecht die op 20 januari 1862 door Kors Aalbers, molenaar te Mijdrecht, is verkocht aan J.J. Wolterstorff te Uithoorn. Verder meldt de notitie dat het gerechtshof te Arnhem in 1894 heeft bepaald dat het burenrrecht niet toepasselijk is op rijkswegen en openbare erven en uit een arrest van de Hoge Raad uit 1918 zou blijken dat in het algemeen zakelijke rechten op openbare wegen verkregen kunnen worden als daardoor de bestemming van de weg ten openbare nutte niet telloorgaat. Hij meldt een aantal uitspraken over burenrrecht en boomplanting en concludeert dan in een kanttekening: *"de bepaling of een openbare weg met boomen beplant zal worden en het aangeven van de richting enz. is ter beslissing van de overheid."*

Op 14 maart laten de gedeputeerde staten van de provincie Utrecht aan B en W weten de beslissing op het raadsbesluit van 8 februari 1922 te verdagen. Een week later, op 21 maart, volgt alsnog goedkeuring. Op 4 april meldt de advocaat dat de zaken tegen Broerse en Gille op 12 april zullen dienen bij het kantonrecht te Breukelen.

De uitspraak

Op 11 oktober 1922 tenslotte volgt de uitspraak van de kantonrechter te Breukelen. Hij wijst de vordering van de gemeente af. De voornaamste rechtsoverwegingen zijn: De gemeente beroept zich bij het wegnemen der bomen op art 179h van de gemeentewet. Dat artikel gaat over het aan B en W toegekend wegenbeheer. Het betreft de zorg voor de wegen die in onderhoud zijn bij de gemeente. Het sluit in het herstellen en in goede staat houden. Het sluit echter niet in verandering te brengen in de bestaande toestand. Ook beroept de gemeente zich op artikel 180 die gaat over het uitvoeren van verordeningen. Dit artikel is niet van toepassing op besluiten van B en W ingevolge artikel 179 h genomen.

De gemeente stelt dat het bevel tot opruiming der bomen is gegrond op artikel 8, lid 9, der politieverordening. De rechter verenigt zich niet met de mening van de gemeente dat de 2 leden van art 8, sub 9, van de politieverordening met elkaar in dit verband staan. Het in tweede alinea bedoeld bevel betreft slechts de bomen in het eerste lid genoemd en dat zijn de bomen die zonder toestemming van B en W zijn geplaatst. De gemeente had dan moeten stellen dat de bomen indertijd zonder toestemming zijn geplaatst, wat zij niet gedaan heeft. Beide partijen worden veroordeeld de eigen kosten te dragen.

Het advocatenkantoor raadt daarop de burgemeester aan in het vonnis te berusten want wegens het geringe bedrag is hoger beroep niet mogelijk. Het kantoor laat weten de zaak nimmer sterk gevonden te hebben. De bomen waren al gerooid toen de gemeente om advies kwam, waarna desondanks toch besloten werd de zaak voort te zetten.

Verweer tegen landjepik

(deel 2)

In deel 1 hebben we gezien hoe de koppige vastberadenheid van burgemeester Padmos en niet nauwkeurig handelen in 1922 tot een verloren rechtszaak hebben geleid. In dit deel volgen we de rechtszaak van Jac. Broerse tegen de gemeente Mijdrecht waarin hij het in bezit nemen van een strook grond, teneinde te dorpsstraat te kunnen verbreden, als onrechtmatig aanmerkt.

Toch grond nodig

In hun schrijven aan G.S. van 27 februari 1922 geven B en W in feite te kennen dat het wel degelijk om de grond gaat.

Op 8 maart 1922 's middags om half drie komt de raad van de gemeente Mijdrecht bijeen. Op de agenda staat onder punt 5 "Voeren rechtsgeding". De burgemeester meldt dat op verzoek van Jac. Broerse de gemeente is gedagvaard om voor de arrondissementsrechtbank te Utrecht te verschijnen ter zake van bezitsstoomnis van grond in de dorpsstraat door twee daarin staande bomen te rooien en in die grond een paaltje te slaan. Deze mededeling komt nauwelijks aan de orde. De raad heeft het veel te

druk in te gaan op een ingezonden stuk van notaris Van der Heijden in de plaatselijke pers waarin de raad wordt beticht geen christelijke moraal te hebben en een motie waarin het gestelde in het stuk wordt afgekeurd. Het voorstel van B en W, om zich tegen de dagvaarding te verweren, wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Moeite met dwarsliggers

Op 9 maart ondertekenen gemeentesecretaris Koedam en de burgemeester het raadsbesluit. Er wordt daarin alleen melding gemaakt van "vermeende bezitsstoomnis, bestaande in het rooien van een tweetal boomen in de dorps-

Deze opname werd gevonden tussen de stukken betreffende de rechtszaken en toont waarschijnlijk het huis van Broerse in de Dorpsstraat.

straat en het in die straat slaan van een paaltje.” De 50 cm grond, waar het in feite om gaat, wordt niet genoemd. Op 21 maart 1922 stemmen GS in met het voorgenomen verweer van de gemeente tegen de aanklacht van Broerse.

Op 15 april 1922 noteert Padmos op een vel papier een schrijven aan het advocatenkantoor waarbij hij zegt 4 kopieën van brieven mee te sturen die notaris Van der Heijden aan de gemeente heeft geschreven. Padmos ontkent met een voorstel van Broerse akkoord te zijn gegaan zoals de notaris beweert. Hij schrijft: “De notaris spreekt van een club en Broerse klaagt dat men hem alleen laat staan. Wat de beweringen over het ontnemen van eigendom betreft, het zal u wel duidelijk zijn hoe dit gelezen moet worden. De steenen die nu nog op het betwiste strookje grond liggen (een deel van de openbare weg) worden binnen enkele dagen, als het werk gereed is, opgeruimd en dan wordt alles weer opgeknapt. Den notaris worden geen moeilijkheden in de weg gelegd. De notaris meent zich niet alleen ten aanzien van de dorpsstraat tegen het gemeentebestuur te moeten verzetten. Het vorig jaar betaalde hij zijn gemeentebelasting pas toen de deurwaarder kwam om beslag te leggen. Om ‘s mans gemoedstoestand te leren kennen zou ik ook

De situatie in de dorpsstraat rond 1922 ná de bomenkap nog kunnen mededelen dat hij in het voorjaar van 1913, in de verkiezingstijd, een briefje met beleedigende strekking zond naar professor Van Hamel die in Utrecht een verkiezingsrede zou houden. Professor Van Hamel diende daarover een klacht in bij Justitie. De notaris is toen nog voor een rechter-commissaris geweest, professor Van Hamelschmidt. Professor van Hamel heeft zijn aanklacht ingetrokken waardoor de notaris geen vonnis kreeg”, aldus de burgemeester. In april laat Padmos het advocatenkantoor weten dat er met de notaris een regeling is getroffen en dat deze verklaart heeft er niet aan mee te werken om de overeenkomst in de zaak Broerse tegen de gemeente uit te spelen.

Gedogen is verzinsel

In mei legt Padmos het advocatenkantoor de strekking uit van het raadsbesluit tot verbreding van de dorpsstraat. Het gaat om verbetering van de dorpsstraat en niet om verbreding, want de dorpsstraat wordt begrensd door huizen. De belangrijkste strekking is echter dat de gelden voor het werk worden toegestaan. Ook laat Padmos weten dat vermeld kan worden dat door Broerse geen schade is geleden.

Op 19 juli 1922 worden door de rechtbank de conclusies van repliek bekend tussen Broerse en de burgemeester. Broerse blijft bij het eerder gestelde. Hij ontkent dat de dorpsstraat zich uitstrekt van gevel tot gevel. Alleen het bestrate stuk is openbare weg. De gemeente wil het nu doen voorkomen dat het plaatsen van de hekjes en het planten van de bomen berusten op een gedogen bij de gemeente. Dit gedogen is echter een verzinsel. Men kan niet in het bezit zijn van een stuk openbare weg. Het is curieus dat de gemeente als eigenaresse van de gehele dorpsstraat het nodig vindt te bevelen om bomen te ruimen. De gemeente beseft kennelijk dat alleen de eiser, als bezitter van de ondergrond, rechthebbende op de bomen was en dat impliciet heeft erkend. Broerse stelt dat het dan niet aangaat om met vertoon van macht grond in bezit te nemen waarop de gemeente geen enkel recht kan doen gelden.

Op 20 januari 1923 concludeert de Officier van Justitie dat bezitsdaden op de openbare weg onmogelijk zijn als zij met het karakter van openbare weg in strijd komen. Eiser zal stoorissen moeten bewijzen en de gemeente zal moeten bewijzen dat de dorpsstraat openbare weg is.

De uitspraak van het gerechtshof

Na een aantal keren te zijn uitgesteld volgt op 27 juni 1923 het vonnis van de Utrechtse rechtbank. Uit de pleidooien blijkt dat partijen het met elkaar eens zijn dat sedert onheuglijke tijd het betwiste stuk grond waarop bomen stonden door aangrenzende eigenaren werden onderhouden. Het stuk grond was veelal door hen bestraat en diende als annex van de rijweg voor voetgangersverkeer. Hieruit leidt de rechtbank af dat die grond door de eigenaren onherroepelijk was bestemd als onderdeel van de openbare weg. Het rooien der bomen is niet in strijd met artikel 180 van de gemeentewet. Broerse blijft eigenaar van het betwiste stuk grond en is derhalve niet gestoord in het bezit ervan. Voor het overige wordt de vordering van Broerse afgewezen.

In cassatie

De uitspraak van de rechtbank wordt door de advocaat en de gemeente als een overwinning beschouwd, echter niet door Broerse. Hij

gaat in cassatie bij de Hoge Raad en wil het vonnis van de rechtbank vernietigd zien. De rechtbank heeft besloten dat hij eigenaar is van een stuk grond dat als annex van de openbare weg voor voetgangersverkeer openstaat en dat betekent niet dat de gemeente dat zomaar bij de openbare weg mag trekken. Hij beroept zich op burgerrechten. Weer moet de raad zich uitspreken over het al of niet voeren van verweer en weer moet de provincie daarmee instemmen. Dit laatste gebeurt op 6 november 1923. Het notaris-kantoor voegt daaraan toe dat de gemeente er alle belang bij heeft *“dat het ten haren gunst gewezen vonnis gehandhaafd blijft”*.

Och is de heer Broerse wat ongerust geworden. Op 2 november schrijft hij een briefje waarin hij minnelijke schikking voorstelt. *“Om geschrijf en geschrijf te voorkomen ben ik bereid met de geheele raad der gemeente Mijdrecht te bespreken.”* Het advocatenkantoor raad schikking echter af. Uit de pleidooien blijkt dat de gemeente er gunstig voor staat. De procureur-generaal heeft geconcludeerd tot verwerping van het beroep door Broerse. De feitelijke beslissing was dat de betreffende strook grond bestemd was als openbare weg en ten gebuik als onderdeel van den rijsweg. *“Met deze mening is de grondslag van de geopperde bezwaren verdwenen”*, meldt het advocatenkantoor.

Op 6 juni 1924 ontvangt Padmos een telegram van dat kantoor. *“Hoge Raad heeft het beroep van Broerse verworpen. Hartelijk gelukgewenst”*. Het arrest telt 8 pagina's, teveel om hier te vermelden. De Hoge Raad verwerpt het beroep op schending van de burgerrechten. De rechtbank te Utrecht had eerder bepaald dat de strook grond onherroepelijk was bestemd voor gebruik als onderdeel van de openbare weg waardoor alle ingediende bezwaren rechtsgrond missen. Hiermee eindigt een geruchtmakende zaak in het zo rustige Mijdrecht van rond het begin van de twintiger jaren. Een vastberaden burgemeester is er in geslaagd de raad om de vingers te winden en maakt geschiedenis. Iman Padmos zal tot ver in de Tweede Wereldoorlog burgemeester van Mijdrecht en Wilnis blijven. Pas in 1945, met de bevrijding in zicht zal hij door de Duitse bezetter gedwongen worden af te treden.

bron: *Gemeente-archief Mijdrecht, rubriek A1, nr. 49.*

Stinkende varkens en een onverzorgd paard

door Jan Rouwenhorst

In het archief van de gemeente De Ronde Venen liggen legio mappen en dozen. Het daarin bewaarde materiaal biedt een verrassende kijk op de levenswijze en denkwereld van mensen, die hier vroeger woonden. In deze bijdrage is de hoofdrol voor viervoeters.

Kerkdeuren

Zeker tot na de Tweede Wereldoorlog is de veeteelt in het noordwesten van de provincie Utrecht de belangrijkste economische activiteit. De aard van het veeteeltbedrijf wordt grotendeels bepaald door de ligging van de boerderijen. Al voor de oorlog wordt het gebied van De Ronde Venen geleidelijk bij het melkwinningsgebied van Amsterdam getrokken. Door het snellere verkeer is melk in korte tijd over een grotere afstand te vervoeren. Het aantal kaasboeren vermindert als meer melk verkocht wordt, bijv. aan melkslijters en melkgrosiers. Diverse boeren uit Wilnis leveren aan de zuivelfabriek te Woerden. Halverwege de jaren '30 maakt de helft van de Wilnise boeren nog zelf kaas.

Vruchtbaarheid

De zoete waterdelen, die bij de kaasbereiding overblijven, zijn - al of niet vermengd met meel - geschikt als varkensvoedsel. Het aantal varkens is dan ook vrij groot. Telt Wilnis in 1870 nog geen 100 varkens, in 1930 zijn er al 3200. Er zijn meer varkens dan mensen in de gemeente. De wei, die bij de kaasproductie overblijft, beïnvloedt de vruchtbaarheidstoestand van het grasland. In dat proces dienen de varkens als levend doorgeefluik. Niet alleen boeren en landarbeiders, maar ook diverse middenstanders houden varkens. Zelfs een plaatselijke bakker heeft knorrende krulstaartjes achter het huis lopen. Hoewel aan de voorouders van die beesten zelfs een plaats in de ark van Noach is toebedeeld, misgunnen de Wilnise mannenbroeders de wroeters van de bakker hun plek.

De Gereformeerde kerkenraad en het bestuur van de christelijke nationale school drin-

gen er bij de gemeenteraad "met verschuldigden eerbied" op aan maatregelen te nemen. Een en ander "daartoe strekkende, dat (...) den bakker alhier, het houden van varkens achter zijn woning ten spoedigste wordt onmogelijk gemaakt. Vooral in den zomer als de kerkdeuren openstaan - maar dan niet alleen - onder vinden de bezoekers van de Gereformeerde kerk alhier last van de atmosfeer, die deze varkens omgeeft. Ditzelfde is dikwijls het geval bij de kinderen en het onderwijzend personeel der Chr. Nat. School. Terwijl ook de pastoriebewoners, zoovaak de wind enigszins zuidelijk is, zelfs in huis niet bevrijd zijn van deze "lucht". Bovendien is het vliegenheir [vliegenleger, JR] in deze varkensomgeving legio." De briefschrijvers vinden de varkenshouderij niet alleen hoogst hinderlijk vanwege de lucht en vliegen, "maar ook zeer nadelig voor een goede hygiëne."

Gevoel

Terwijl de kerkenraad zich - uit verkapt eigenbelang - inspant om dieren te laten verwijderen, trekt een eenvoudige man zich - onbaatzuchtig - het lot aan van een verwaarloosd dier aan. Vlak voor kerst, als gelovigen zich voorbereiden op het feest van het kindeke in de kribbe, krijgt het gemeentebestuur een brief van de molenaarsknecht over het leed van een edele viervoeter. En daarbij is sprake van een saillant detail. Het dier behoort aan een lid van de kerkenraad en ontbeert in de decembermaand stro en stal! De molenaarsknecht kan dit dierenleed niet verdragen en klimt in de pen: "Edelachtbare Heren! Zou het mogelijk zijn dat het arme oude paard van de Diaken (...) dat dag en nacht zonder eenige dekking in de kale polder loopt, van Gemeentewege onderdak verkrijgt? (...) Verzoek de man geen vermaning te geven, maar als het mogelijk is een flinke

bekeuring. De Heer Splunder [veldwachter, JR] is verleden jaar ook al geweest, maar ik geloof dat de man geen ander gevoel heeft dan voor de mammon [de God van het geld, JR]."

Over de afhandeling van beide verzoeken is in de bestudeerde bronnen helaas niets terug te vinden.

Bron en literatuur

- Gemeentearchief Wilnis, inv.nr. 460, rubrieken 10 en 19.
- Bruijine, F.H. de, *De Ronde Venen. Een sociaal-geographische studie van een gedeelte van het Hollandsch-Utrechtsch weidelandschap, Rotterdam 1939, blz. 99 e.v.*

Over de oude eikenbomen in De Ronde Venen

door Wim van de Bosch

In 1998 zijn P. A. van Golen en W. v.d. Bosch bezig geweest met een onderzoek naar de ouderdom van de eikenbomen in de gebieden van Demmerik, Donkereind, de Gagel en Oukoop Nadat de plaatsen, waar deze bomen lagen in kaart waren gebracht, is er contact opgenomen met de eigenaren van de diverse terreinen om goedkeuring te krijgen van deze oude boomstammen, die deels in de grond lagen, een plak af te laten zagen. Uiteraard was het toen nog niet bekend of het daadwerkelijk de moeite waard zou zijn.

Om dit onderzoek verantwoord te laten uitvoeren is contact opgenomen met de rijksdienst voor het oudheidkundig bodemonderzoek, het R.O.B., later de Stichting de RING.

De jaarringen

Aan de hand van de jaarringen in de bomen kan namelijk de leeftijd van de bomen bepaald worden en ook kan worden vastgesteld wanneer deze bomen zijn ontstaan. Als men weet in welk jaar de boom is omgevallen of omgezaagd, kan men ook de kiemdatum van de boom vaststellen door per jaarring een jaar terug te tellen. Als men niet precies weet wanneer de boom gekapt of omgevallen is, kan men door het jaarringpatroon in de stam, dat wil zeggen de reeks soms brede en dan weer smalle jaarringen in het hout, te vergelijken met de gemiddelde groeikalenders van dezelfde boomsoort in hetzelfde gebied toch de datum bepalen.

Dendrochronologie

Deze tijdkunde met behulp van jaarringen in de bomen wordt dendrochronologie ge-

noemd. Het begrip dendrochronologie is een samenstelling van twee Griekse woorden: dendron dat boom betekent en chronos, ofwel tijd. Deze dateringen worden in uitlopende vakgebieden gebruikt. Bijvoorbeeld bij kunsthistorisch onderzoek, om na te gaan hoe oud het hout is, waarop een tafereel geschilderd is, en om te bepalen uit welk gebied het gebruikte hout afkomstig is. En bij klimaatonderzoek, waarbij men nagaat hoe snel of langzaam de bomen in een bepaalde periode groeiden en waarbij men uit die groei de neerslag en temperatuur in die periode reconstrueert. Ook wordt deze boomtjkdkunde gebruikt bij het onderzoek naar het vroegere lokale milieu. Zo kan men uit de groeiringen van bomen afleiden of ze al dan niet te lijden hebben gehad van bepaalde incidenten: droogte, vocht etc. Uit de gegevens over slechte groei en sterfte van eiken die lang geleden groeiden en bewaard gebleven zijn, kan men iets afleiden over de verandering van de waterhuishouding ter plekke.

Eikenhout

Eikenhout leent zich bijzonder goed voor het vaststellen van datering. Ten eerste hebben eiken een lange levensduur en leveren daardoor lange jaarringcurven op. Ten tweede blijft eikenhout zowel in natte omstandigheden als in droge condities goed bewaard. Ten derde was eikenhout in het verleden de belangrijkste bouw-houtsoort, waardoor eikenhout uit vele perio-den beschikbaar is. Ten vierde maken eiken, in tegenstelling tot andere soorten, geen valse (dubbele) jaarringen en evenmin komt het voor dat ze in bepaalde jaren helemaal niet groeien, dus dat er jaarringen in het patroon ontbreken. Hierdoor staan de jaarringen in eikenhout voor opeenvolgende kalenderjaren en is het dateren niet zo gecompliceerd.

Ten vijfde maakt de aanwezigheid van spinthout (de 10 tot 35 laatst gevormde jaar-ringen die zich bij levende eiken onder de bast als een rand van levend hout om het dode kern-hout bevinden), bij eikenhout, waar geen schors met zit, vaak toch een nauwkeurige benade-ring van de kapdatum mogelijk.

Het principe van de datering

Bij het dendrochronologisch dateren wordt het jaarringpatroon van een of meer ongedateerde stukken hout (de boomcurve of object-chronologie) vergeleken met een abso-luut gedateerd patroon (de standaardkalender).

Dit vergelijken gebeurt zowel met de computer als met het blote oog. Wanneer een significante overeenkomst tussen de grafieken wordt gevon-den, is het ongedateerde patroon gedateerd: men heeft dan vastgesteld wanneer het onder-zocht hout deel uitmaakte van een levende boom. Aan alle opeenvolgende jaarringen in het ongedateerde hout is nu een opeenvolgend jaartal gekoppeld. Mits aanwezig, is ook de laat-ste jaarring van het hout, en dus het moment waarop de boom is omgevallen, of gekapt, nauwkeurig gedateerd.

Om de jaarringen in een stuk hout zichtbaar te maken, wordt het oppervlak met een scherp mes bijgesneden. Hierna wordt met be-hulp van een meettafel en microscoop de jaar-ringbreedte in honderdste millimeters opgeme-ten. De gemeten jaarringbreedten worden uit-gezet in grafieken en met elkaar vergeleken. Zo krijgt men een eerste indicatie van de onder-linge dateerbaarheid van de monsters

Een jaarringpatroon weerspiegelt een combinatie van invloeden uit de omgeving. Bij de datering wordt hiervan gebruik gemaakt. De patronen van het monster worden met een re-ferentie in de computer langs elkaar geschoven. Is het percentage overeenkomst significant dan betekent dit dat het houtmonster gedateerd is. Ook kan met door het getalsmatig uitdrukken van jaarringpatronen vergelijkingen maken

De Stichting RING

De Stichting RING is gespe-cialiseerd in deze materie en men bleek daar be-reid een histo-risch onderzoek naar de ouder-dom van de eikenbomen uit te voeren.

In het eerder genoemde ge-bied zijn er van 15 eiken plakken afgezaagd en voor onderzoek

Boomringen geven de leeftijd en de conditie aan van de boom in zijn groeitijd.

den. Rest wel de vraag zijn deze exemplaren soms nog ouder? Dit onderzoek werd uitgevoerd in november 1998. Uiteraard zijn er maanden nodig geweest om het onderzoek af te ronden. Er werden in Nederland ruim 100 veeneiken onderzocht. De oudste vondst blijkt van 3525 voor de jaartelling te zijn. Bij de vergelijking is men uitgegaan door een vergelijking van de jaarringen met de Noordduitse veeneikkalender. Overigens zijn er in Groningen en Brabant wel eiken gevonden, die een nog oudere datum hadden.

Zoals al in de kranten heeft gestaan heeft men bij het oude vliegveld Ypenburg ook ongeveer twintig skelet-

meegenomen. Van deze 15 plakken konden er 12 gedateerd worden.

De eiken hebben 'geleefd' van 1320 tot 155 voor Christus. De oudste boom blijkt dus 2819 jaar geleden ontstaan te zijn, ofwel in de periode dat Ramses de Tweede van Egypte leefde. De drie overige plakken konden nog niet gedateerd worden, omdat ze geen overeenkomst met de jaarringkalenders en evenmin met de andere plakken hadden. Wellicht kunnen deze plakken later alsnog gedateerd wor-

ten gevonden, die door het laagveen met daarop een kleilaag goed geconserveerd zijn gebleven. Ook zijn daar sporen van een nederzetting gevonden en behoort daardoor tot een van de oudste bewonersplekken in West-Nederland. Wij zijn de stichting RING dankbaar dat zij dit onderzoek voor ons hebben uitgevoerd.

Overigens is in het Museum In de Veenen een "plak" van een van de bomen tentoongesteld. Men kan daar ook op meerdere foto's de situaties zien van de vindplaatsen.

De historische vereniging begeeft zich op het internet

door Johan Klijn

De meeste mensen zullen bij het zoeken naar informatie over (lokale) geschiedenis en genealogie al op de één of andere manier in aanraking gekomen zijn met het gebruik van de computer. In archieven zijn hiermee inventarissen, catalogi en andere gegevensbestanden snel en efficiënt te raadplegen, zodat veel zoektijd bespaard kan worden. Het internet biedt echter nieuwe mogelijkheden; wanneer dezelfde computers via dit wereldwijde computernetwerk te raadplegen zijn, hoeft zelfs huis of werkplek niet meer verlaten te worden. Een vaak lange, en mogelijk ook nog tevergeefse reis, kan dan bespaard worden. Veel instellingen als archieven en bibliotheken hebben zich al op het internet begeven om zich ook op deze manier van bezoekers te verzekeren. Enkele historische verenigingen, waaronder ook onze vereniging zich inmiddels geschaard heeft, blijven niet achter.

De historische vereniging "De Proosdijlanden" heeft onlangs het initiatief genomen een zogenaamde 'web site' op te zetten. Een eerste versie hiervan is bij wijze van experiment inmiddels al te vinden op het voorlopige adres:

<http://ourworld.compuserve.com/home-pages/johank>

In de eerste opzet voor deze site is ervoor gekozen om het niet alleen bij wervende teksten voor de vereniging te laten, maar de bezoeker van de site ook concrete informatie te bieden. Zo is er naast de algemene vereniging-sinformatie op de 'home page' (doelstelling, lidmaatschap, bestuur en adressen), ook ruimte toegekend per werkgroep van de vereniging. Onder de werkgroep Bibliotheek en Documentatie is inmiddels de complete catalogus van de bibliotheek van de vereniging in te zien. Voor de genealoog zijn onder de werkgroep Genealogie en Paleografie inmiddels enkele genealogische bronnen aanwezig, waaronder het huwelijksregisters van de RK statie Waveren. Daarnaast zullen binnenkort ook de werkgroepen Monumentenzorg, Heemkunde en Archeologie aan bod gaan komen. De pagina met 'links' biedt de mogelijkheid om ook eens een kijkje te nemen bij sites van andere historische verenigingen. Zo vinden we in de provincie Utrecht

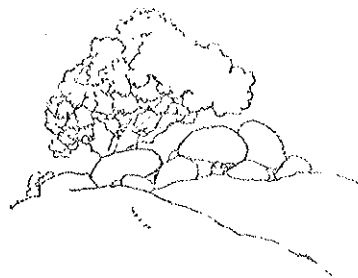
de vereniging Oud-Utrecht. In Zuid-Holland zijn vooral de historische verenigingen van Schiedam en Vlaardingen actief op internet aanwezig en in Overijssel de historische verenigingen van onder anderen Zwolle, Almelo, Staphorst, Vriezenveen, Nijverdal en Olst. Er kan echter vastgesteld worden dat onze vereniging voorlopig goed voorop loopt met dit initiatief!

Een ieder wordt aangemoedigd vooral zelf een bezoek te brengen aan de nieuwe internet site van de vereniging. Voor degenen die zich al eerder op het internet hebben begeven, zal dit geen problemen opleveren. Anderen zullen zich echter afvragen: Hoe kom ik op het internet? In dit korte bestek is daar helaas geen complete instructie voor te geven. U heeft er tenminste een computer met internet aansluiting (meestal via een telefoonmodem) voor nodig. Met het modem belt u vervolgens de internet provider waar u een abonnement bij afgesloten heeft. Deze verschaft u dan toegang tot het internet.

Vergeet u vooral niet na afloop van uw bezoek via de pagina 'Reacties' uw ideeën, suggesties en op- en aanmerkingen kenbaar te maken. Uw reacties zullen voor een groot deel bepalen hoe deze site er in de toekomst uit zal gaan zien.

De vrolijke vaderlandse geschiedenis

*Aan de monding der rivieren
Woonden onze Batavieren.
Hun gebiedsgrens is de lijn
Van de Maas en van de Rijn.
In de duinen, daarentegen,
Was een ander volk gelegen:
Dit zijn de Kaninefaten,
Die zo graag konijnen aten.
Verder in het hoge Noorden,
Meestal karig in hun woorden,
Maar bewapend met hun spiesen,
Woont het grote volk der Friezen.
Aan de Oostelijke kanten
Vindt men dan nog de Tubanten.
Dit is dus, in zijn verband,
De bevolking van ons land.
Denk je nu reeds, met verdriet:
"Meester, dat onthoud ik niet!
Wat zijn dat voor rare namen?
Die onthoud ik nooit te zamen,"
Wil dan niet dit vers verwensen,
Want wij zijn ook rare mensen.
En nu vragen wij met rede,
Wat of deze mensen deden.
Wel, zij hielden op de aarde,
Koeien, varkens, kippen, paarden;
Zij verbouwden hun gewas:
Erwten, bonen, koren, vlas;
Snoek en schol en kabeljouw,
In het meer of de rivier;
Bakten brood of brouwden bier;
Vochten met een ander ras,
Als er maar te vechten was;
Woonden in een huis tezamen
Maar zij kenden nog geen ramen;
Dronken potten gerstenat
Schaatsten in de winter wat
Dobbelden met dobbelstenen
En verloren daarbij alles,
Wat een jammerlijk geval is.
Zij verspeelden goed en have
En hun vrouwen werden slaven.
Men verkoos de dobbelpot
Voor de ene ware God.
Hieruit valt dus af te leiden:
De Germanen waren heiden.*

DE GERMANEN ONTZAGEN
ZICH NIET BIJ HET SPEL
VROUW EN KIND TE VER-
DOBBELEN —

"PAS OP, RODERIK, DAT
JE VANAVOND BIJ HET
BRIDGEN DAT NARE SCHELE
'JONGETJE NIET WINT!'"

Bertus Aafjes

(Gepubliceerd in De Volkskrant van 28 februari 1948)

Van de schout en zijn ridders tot de politie van nu

door G. van Wijk

In 1985 werd in Mijdrecht en Wilnis op grootse wijze het 900-jarig bestaan van beide dorpen gevierd. Behalve festiviteiten verschenen er ook boeken over de geschiedenis van beide dorpen. In Mijdrecht zelfs twee waaronder het boek met de titel: *Mijdrecht Negenhonderd jaar*. De auteur van dit boek is de heer G. van Wijk die zo veel materiaal verzamelde dat het onmogelijk was dit allemaal te publiceren. Het boek, dat onder de Mijdrechtse inwoners gratis werd verspreid, zou dan veel te kostbaar zijn geworden. Van het hoofdstuk "Over uw vriend de politie" is in 1985 maar een klein gedeelte gepubliceerd. De redactie van "De Proosdijkoerier" heeft het verhaal moeten bewerken maar geeft nu wel de uitvoerige versie weer. De heer Van Wijk is inmiddels overleden.

De organisatie van de rechtspraak

Wanneer een menselijke gemeenschap groeit zal men moeten komen tot een bepaalde organisatievorm die nodig is om die gemeenschap goed te laten functioneren en beschermen. Hoe die organisatievorm werkt is vaak afhankelijk van de wijze waarop die gemeenschap tot stand is gekomen. Dit uit zich dan in het vaststellen van regels en wetten waaraan men zich dient te houden. Wie zich daar niet aan houdt of deze overtreedt, zal worden gestraft. Daarbij moeten eveneens worden inbegrepen de belangen die regeerders, landeigenaars en anderen hebben bij een zo ongestoord mogelijke voortgang van zaken. Dus een veelomvattende, verantwoordelijke en veeleisende taak.

Hoe ging dit alles in Mijdrecht? Sinds de akte van 1085, waarbij de bisschop van Utrecht het veengebied van Mijdrecht aan het kapittel van Sint Jan schonk, berustte behalve de kerkelijke ook de wereldlijke rechtsmacht bij dit kapittel. Dit was heel bijzonder want nergens elders gaf de bisschop de berechting van criminele zaken uit handen. In de tijd waarin wij veronderstellen dat de geschiedenis van Mijdrecht als zelfstandige eenheid aanvangt, dus omstreeks het jaar 1100, bestonden er twee vormen van justitiële rechtspraak waarvan de uitoefening in de eerste plaats in de macht lag van de proostdij. De proost kon zelf recht spreken of dit delegeren aan hogere of lagere ambtenaren. Hij oefende

terzake van justitie heerlijkheidsrechten uit die te onderscheiden waren in hoge en lage heerlijkheidsrechten. Was men begiftigd met hoge heerlijkheidsrechten dan had men ook de leiding van de vierschaar die recht sprak in criminele zaken, dat wil zeggen in misdrijven en misdaden die bestraft konden worden met lijfstraffen en zelfs met het ten uitvoering brengen van doodvonnissen. Men sprak daarom ook wel van een halsheerlijkheid. Het uiterlijk symbool hiervan was een galg. In een lage-of ambachtsheerlijkheid was de bevoegde ambtenaar aangewezen om recht te spreken in niet-lijfstraffelijke zaken, dus alleen in civielrechtelijke procedures.

De Proost van Sint Jan

De proost van Sint Jan bezat het halsrecht. Hij kon zich bij de uitoefening daarvan laten vertegenwoordigen door een baljuw die gedurende zeer vele jaren woonde in het proostenhuis dat vlak achter de huidige Hervormde kerk in Mijdrecht heeft gestaan en waarvan wellicht nog enige fundamenten onder de huidige Rondweg te vinden zijn. Een historische beschrijving zegt daarvan: "*De Proost van Sint Jan bezit het Hooge Regtsgebied, uitgeoefend door eenen Bailliuw, die in het Geregts huys te Mijdrecht eenen Vierschaar spant, bestaande uit drie Schepenen van Mijdrecht, twee van Thamen en twee van Wilnis.*" Lijfstraffelijke vonnissen werden in Mijdrecht tot uitvoering gebracht. Mid-

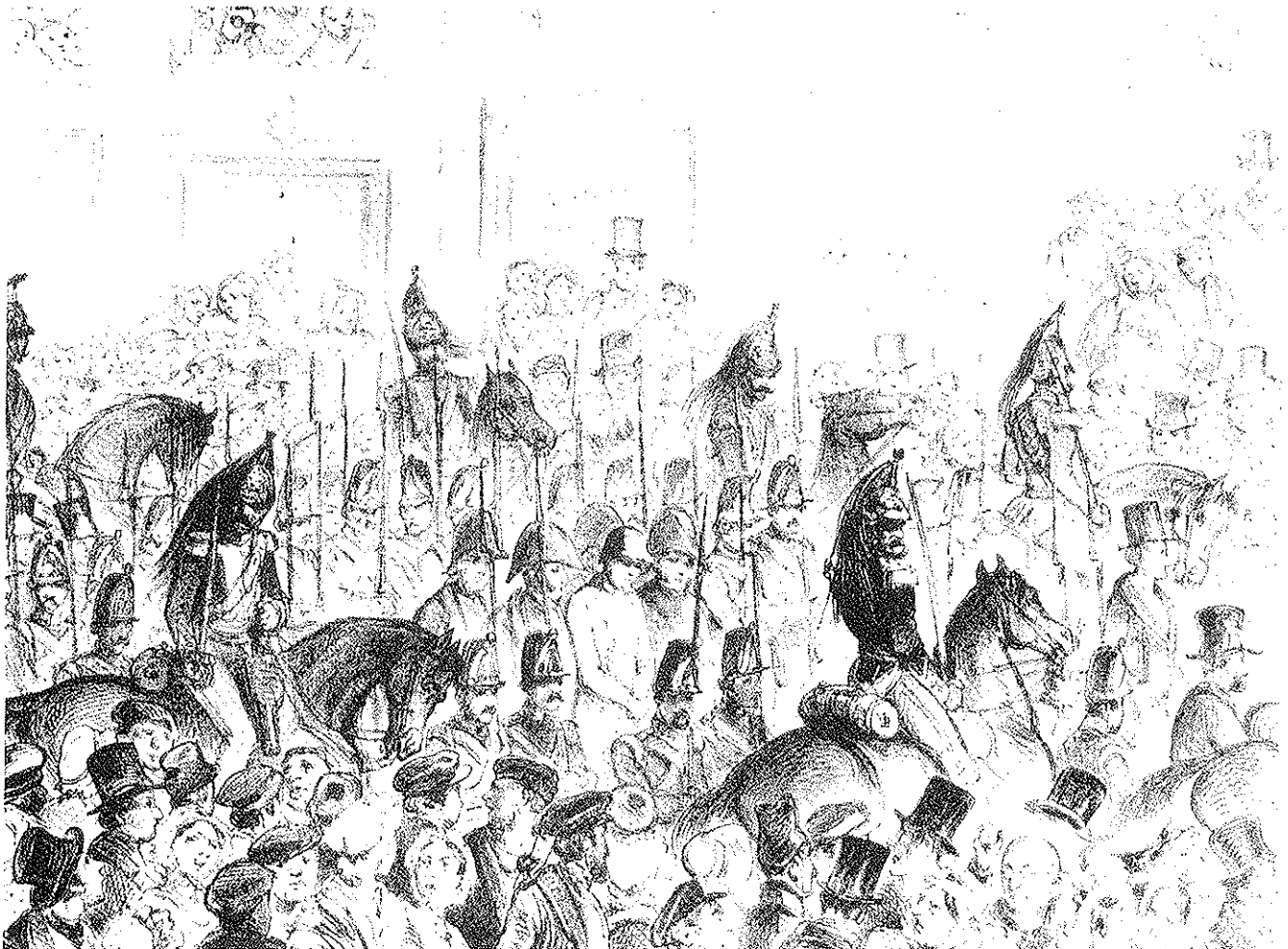
den in het dorp bij het begin van de Kerkstraat tegenover de huidige Da-drogisterij Nap bevond zich de schandpaal. Omdat degenen die tot de galg veroordeeld waren als afschrikwekkend voorbeeld soms dagen bleven hangen en het ophangen veel publiek trok die opstoppingen in de Dorpsstraat zouden veroorzaken was de buitengalg op de Mijdrechtse Zuwe geplaatst.

Schout en schepenen

De kleine geschillen werden behandeld door de schout en schepenen. Na 1350 had de proost dus de hoge heerlijkheidsrechten met inbegrip van het "recht van den zwaarde" en het recht om ordonantien uit te vaardigen. Dit gebeurde nog tot ongeveer 1600 zoals blijkt uit het publicatieboek van de secretaris van Mijdrecht uit de jaren 1560-1570 dat vermeldt... *"Tako van Montzima, baljuw van de Proost van Sint Jan te Utrecht, laat weten aan iedereen dat hij vrij (ongestraft) mag slaan of verwonden dat daar de dood op volgt, waarbij echter vereist is, huisvredebreuk, geweld, of andere gewel-*

dadigheden binnen de huizen van de bewoners van Mijdrecht...." Maar ook zeer vreedzame onderwerpen werden toen al grondig geregeld. Allerlei rechten en bevoegdheden, zoals bijvoorbeeld het recht om veen af te graven, houtopstanden te rooien, te vissen enzovoorts werden uitvoerig vastgelegd en gepubliceerd. De inwoners behoefden zich niet af te vragen wie als hoge justitiële autoriteit werd benoemd. In een oorkonde, gedateerd 30 juli 1596, brengt de proost Johan van Renesse de bevolking ter kennis dat hij Taecke van Montzima heeft benoemd tot baljuw van de heerlijkheid Mijdrecht, en de dorpen Wilnis, Achttienhoven, Kudelstaart, Thamen en Zevenhoven en tot kastelein (bewaarder) van het proostenhuis.

De oorkonde eindigt dan met de zin : *"Bevelende daaromme ende mitsdesen ordonerende aller onsen Schouten, officieren, ende ondersaten in onsen dorpen ende heerlicheyt voorseyd dat sij den voornoemden Taecke van Montzima Bailliu voorseyd, gehoorsaem sijn ende sijn geboden voldoen ende volbrengen"*.

*Een moordenaar wordt naar de rechtszitting gevoerd, Amsterdam 1854.
(litho naar tekening van A. Verhuell, Gemeente Archief van Amsterdam)*

Straffen

Uit de vonnissen die uit die tijd bewaard zijn gebleven komt een beeld naar voren van een rechtspraak waarin niet veel begrip wordt opgebracht voor de achtergronden die tot een misdrijf hebben geleid. Zo werd in 1647 een dief, die in Mijdrecht, de Kwakel, de Hoef en ook nog in andere plaatsen had ingebroken, *“gestrafft mette coorde datter de doot nae volgt”*. Hij werd dus opgehangen, waarschijnlijk aan de buitengalg aan de Zuwe en dat gebeurde dan altijd onder grote belangstelling. Of dit in Mijdrecht is voorgekomen weten we niet maar op sommige plaatsen maakte de beul er een complete show van en werden er onder de toeschouwers, waaronder ook vele kinderen, talloze lekkernijen verkocht.

Nieuw reglement

Omdat de bevolking toenam en daardoor ook het aantal misdrijven, had dit tot gevolg dat de rechtspraak en ook de organisatie daarvan moest meegroeien en aan de veranderde omstandigheden moest worden aangepast. Daarom werd er in 1679 in Utrecht een reglement uitgegeven met als titel: *“Reglement Ter ootmoediger versoecke van de oude ende nieuwe Schepenen van Mijdrecht tot beter Regieringhe van de Proosdije Sint Jans t’Utrecht soo in Politie als Justitie, Bij de Heeren Gedeputeerden van de E.Mog. Heeren ‘s Lands van Utrecht geordonneert ende gedecreteert”*. Kennelijk waren er in de loop van de tijd misbruiken ingeslopen want in het reglement werd onder andere vastgesteld dat het verboden was dat verteringen door degenen die recht spraken gedurende de dagen dat recht gesproken was, niet ten laste mochten worden gebracht van het gerecht van Mijdrecht of deze om te slaan over Mijdrecht en andere dorpen. Hij die verteringen genoot moet deze dus zelf betalen. Ook was de gewoonte ingeslopen dat degenen die voor de armen collecteerden hun verteringen betaalden uit de opbrengst van de collecte of ten laste brachten van het gerecht. Hieraan werd nu ook paal en perk gesteld. De teugels werden strak aangetrokken en met de inkomsten van schout en schepenen mocht niet worden geknoeid. Ook de misstanden in de rechtspraak zelf werden aangepakt. Men diende zeer zorg-

vuldig om te gaan met alle documenten die in verband met de rechtszittingen als bewijsstukken werden aangevoerd of vervaardigd. Deze moesten zorgvuldig worden bewaard (een maatregel waarvan onze redactie thans nog profiteert). De schout werd onder andere verboden om op eigen persoonlijk initiatief rechtsgeleerden te consulteren en de kosten hiervan te verhalen op de strijdende partijen. Een berisping en een boete van twaalf dubbele gouden ridders was wel de minste straf die de schout opgelegd kon krijgen. Blijkbaar was het opnieuw nodig om enige misstanden de kop in te drukken want het reglement van 1679 was reeds eerder vastgesteld op 17 juni 1658.

Openbare dronkenschap kwam in die tijd veelvuldig voor. Omstreeks 1700 verzuchtte een van de overheden: *“Het is een oud misbruik en zal niet ligtelyk uytgeroeit worden dat de Zondagen en Feestdagen meer met ongebondenheden en dronken te drinken doorgebracht worden als met godvruchtige werken”*. Er werden ook verordeningen voor de kroegen vastgesteld. Tapperijen moesten in de maanden mei tot en met september vanaf ‘s avonds tien uur tot ‘s morgens vijf uur gesloten zijn. Voorts was het verboden om sterke drank te schenken aan personen beneden 16 jaar, aan in het armenhuis opgenomen personen, aan duurzaam beedeelden of aan reeds beschonkenen. Verboden waren ook dobbel- of hazardspelen of verlotingen. Bij het ontstaan van een gevecht of hevige twist of het uiten van grove bedreigingen werd de tapper verplicht om de schout hiervan te verwittigen en daarbij de namen van de betrokkenen en de omstandigheden te vermelden. Recht werd gesproken op elke dinsdag van de maand in het rechthuis te Mijdrecht. In de vorige eeuw deed de nachtwaker zijn intrede en kreeg taken toebedeeld die thans onder de politie ressorteren. Overdag moest de veldwachter toezien op orde en rust in het dorp. Meestal geen drukke baan want snelheidscontroles waren niet nodig en fietsers die ‘s avonds zonder licht reden waren er evenmin. De taak van de politie is ingewikkelder geworden en ook anders. Maar een taak is beslist hetzelfde gebleven. Namelijk het vangen van boeven. Ook de straffen zijn veranderd. De doodstraf is afgeschaft en af en toe willen wij nog wel eens iemand aan de schandpaal nagelen. Maar dat is dan figuurlijk bedoeld.

“Instructies voor den aschman aan het dorp Mijdrecht”

door Joop Frankenhuizen

Een van de rijkste inkomstenbronnen voor de armbesturen in Mijdrecht, Wilnis en de ronde venen in de 18^e en 19^e eeuw was het ophalen van haardas. De opgehaalde as werd enige tijd opgeslagen in een asschuur vanwaar het via een overslagstation naar België werd vervoerd om daar gebruikt te worden in de zeepindustrie. In die jaren was het ophalen, transporteren en verkopen van haardas een compleet bedrijf, waarin de katholieke armbesturen en de gereformeerde diaconieën eendrachtig samenwerkten. Een goede organisatie zorgt voor duidelijke instructies. Ook voor de asman in Mijdrecht.

Anno 1800

Art. 1

Hij zal des winters elken dag, behalven den Zondag doch des Zomers 4 dagen in de week te weeten Maandag, Woensdag, Vrijdag en Zaterdags den asch moeten ophaalen, aan het dorp, van het eerste huis aan Driehuis af, tot aan en met het laatsten huis op Hofland toe en geene huizen mogen overslaan, maar in alle woningen hetzij die voor aan den weg, het zij dezelve in stegen of over draaiplanken staan, de asch naauwkeurig moeten afvraagen, de Potten, Emmers of andere bergingen voor dezelve in den kar moeten uitstorten en weder ter plaatse nederzetten alwaar hij dezelve gevonden heeft. En bij onder en met dit alles aan niemand der Ingezetenen met de ophaaling der asch eenige overlast mogen aandoen; direct of indirect, maar in alles zich hups en beleefd en dienstvaardig moeten gedraagen.

Art. 2

Wanneer de kar, welke 7 tonnen asch bevat, stijf vol is, zal hij dezelve naar de schuur moeten rijden en aldaar op eenen geschikte wijze uitstorten. Zoo als aan hem door Diaconen en Roomschen Armmeeesteren, telkends zal worden geordonneert en wijders den asch moeten ophoogen en op elkanderen werken dat den meest mogelijke quantiteit in den schuur kan geborgen worden.

Art. 3

De natten Asch zal hij van tijd tot tijd door den

drooge asch moeten verwerken, ten minsten op elke kar, twee ton natten; hetzij van de geene die nu in de schuur zit, of agter op de Schuurwerf gevonden word; of van de geene die er naderhand mocht komen te vallen, alles ten dien effecte dat de natte Asch meteen word geconsumeerd en afgeleverd, en de Geïnteresseerdens daar aan denminst mogelijke schaden komen te lijden.

Art. 4

Hij zal voor Paard, kar en schuur de noodige zorg moeten dragen. Het Paard behoorlijk moeten behandelen, in het land brengen en uit de weide halen naar en van de Plaats die voor hetzelfde zal worden gehuurd, niet mogen jaagen of doen afjaagen, maar ordentelijk daarmee moeten rijden en volstrekt door geene klijne jongens het Paard mogen laten behandelen, direct of indirect. Des winters het Paard op het stalletje van het Diaconie huis op Hofland kunnen en moeten opstallen, aldaar selv oppassen, van hooij en water moeten verzorgen - ook van Strooij, elken dag den stal moeten uitmesten en rein houden, het paard geduuriglijk moeten rossen en afschuieren, en zodanig behandelen en behaavenen, gelijk tot de gezondheid van een Paard vereist word. De kar zal hij in order moeten houden, des avonds op een vast daartoe te houdenen plaats moeten bergen, dat denzelve uit den weg staat en niemand hinderen. En de schuur elken avond moeten sluiten, van binnen wel opgeruimd houden en ook

vooral des Zomers schuur van buiten en rondom moeten opknappen, het gras van de werf afmaaien en opruimen en ook voor de schuur op de weg altoos een Zindelijke grond moeten hebben, en vooral moeten Zorgen en passen op het vuur, dat dit niet met de Asch vermengd, door hem worden mede gevoerd, maar uitgedoofd, teneinde alle ongelukken te provenieeren. Ook wijders moeten voorkomen, dat geene Asch door zijne Agteloosheid opstalen, in een pakke of bederve; en in allen opzichte het voordeel van den armen moeten behartigen.

Art. 5

Wanneer aan de kar iets moet worden gerepareerd - wanneer het Paard aan eenige ziekte laboreert of wanneer hetzelfde moet beslagen worden, zal hij daarvan aan den regeerend en Administrerende Diacon of Armmeester, moeten kennis geven opdat deze hunne toestemming of orders ter maaking of herstelling van het een en ander geven kunnen.

Art. 6

Hij mag dus niets extra ordinaires ondernemen buiten speciaalen orders van diaconen of armmeesteren.

Art. 7

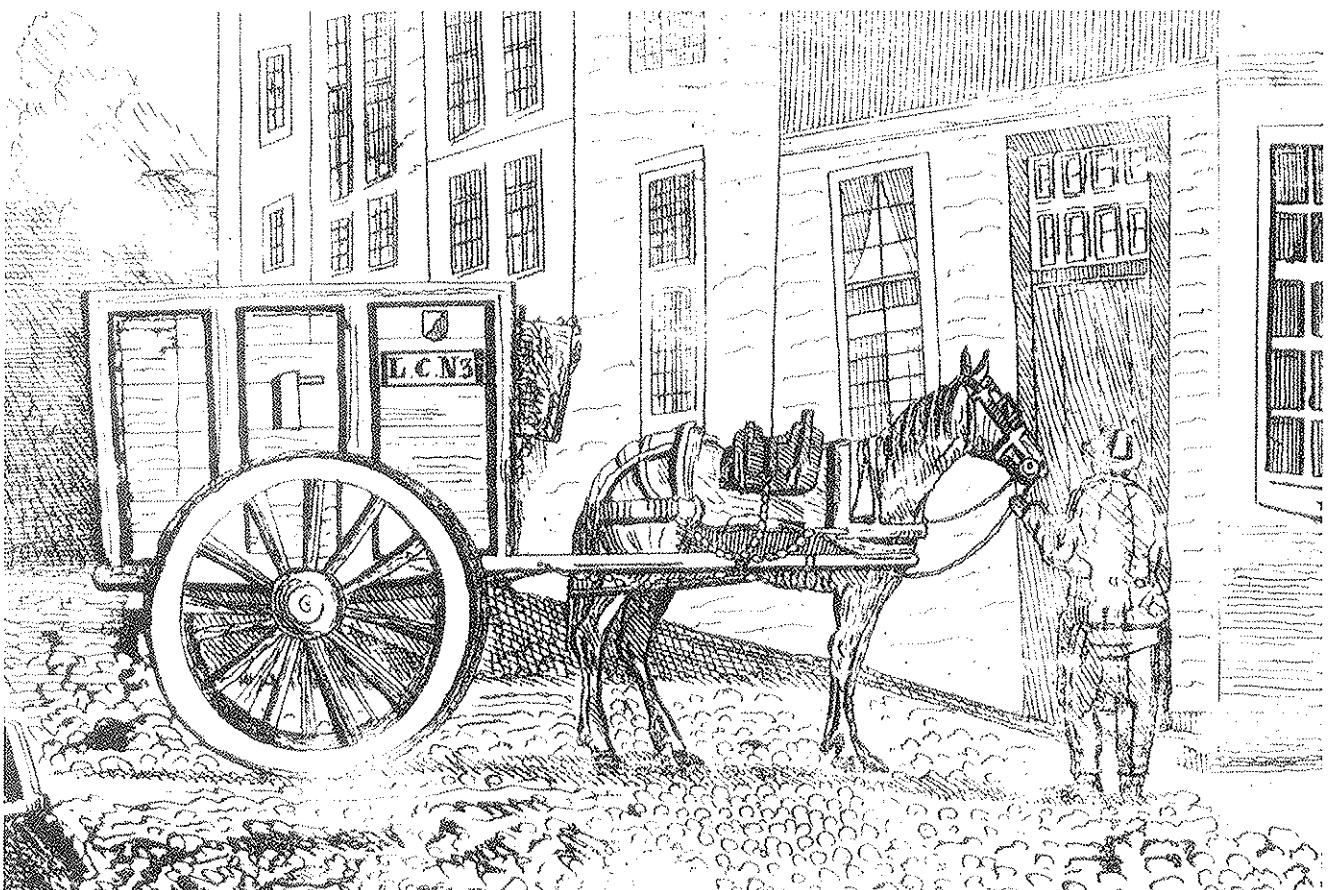
De weide voor het paard - de kosten van het hooij, - en het gebruik van de stal is vrij voor hem; en zal door de Geïnteresseerdens bekostigd en geleverd worden; doch het strooij zal hij zelv moeten betalen waar; en tegen ook de messe ten zijnen voordelen komt.

Art. 8

Hij zal deugdelijk en oprecht elken Zaterdagavond het getal der door hem opgehaalde karren asch aan den Diacon of Roomsch armmeester in wiens beurt de administratie is moeten opgeeven en daar voor ontvangen per ton tien duiten.

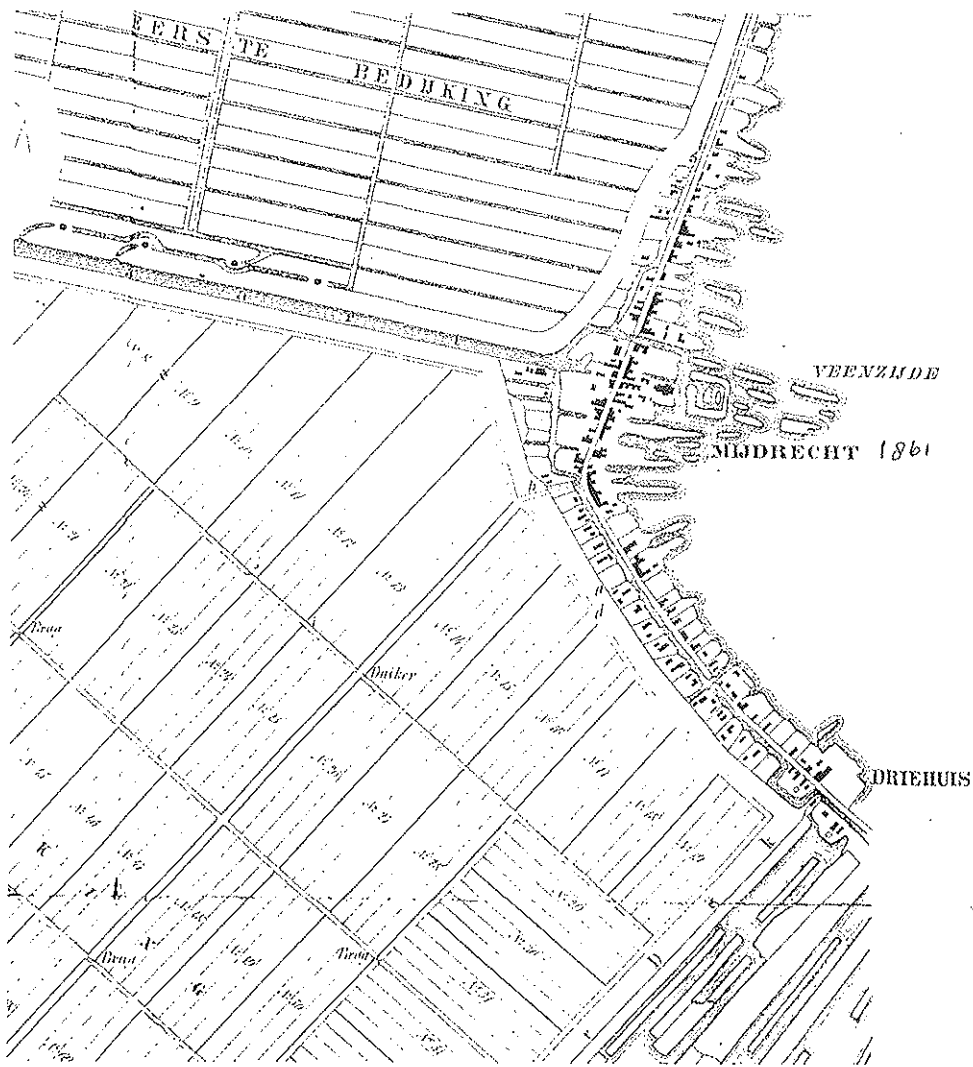
Art. 9

Van de Maanden November tot en met Maart zullen ter goeder rekening worden ingehouden,

Askar zoals in 1838 in de stad Utrecht gebruikt werd voor het ophalen van haardas. Behalve dat moesten asophalers ook de straten schoonhouden. Later gold dit zelfs voor openbare urinoirs. In de Mijdsrechtse asboeken wordt daar geen melding van gemaakt.

[Gemeentelijke Archiefdienst Utrecht TAJ]

Plattegrond van Mijdrecht rond 1861. De polder Bosenhoven staat op het punt drooggemaakt te worden. Merk op de twee kerken. De huidige NH kerk in het dorp en de toenmalige RK kerk te Driehuis.

worden, waar toe elk de vrijheid heeft, een maand bevooren elkan- der moeten waar- schouwen.

Aldus deze Instruc- tie gemaakt door Diaconen der Gerefor- meerde en Armeeste- ren der Roomsche ar- men van Mijdrecht en aangenomen en ondergetekend bij Hendrik Brouwer aan- gestelden aschman al- daar; om te beginnen op Maandag den 1° September Mijdrecht den 24e augustus 1800".

telkends een tiende gedeelte der tonnen, en wanneer bij eene lediging der Aschschuur komt te blijken, dat zijnen gedaane opgave foutief of oneerlijk is geweest, als dan zal Hem het ontbrekende der opge-geevene tonnen, aan dat ingehoudene geld verhaalen, en verder wanneer hetzelfde niet toereikende weezen mocht aan zijn persoon en goederen.

Art. 10

Wanneer er haardasch word afgeleverd zal hij mede moeten arbeiden doch daar voor 5 stuivers per 100 ton die word afgeleverd genieten.

Art. 11

In cas van eenige oneerlijke, onordentelijke of agteloose handelwijzen, zal men hem terstond van zijn Post kunnen ontzetten, om daadelijk en op hetzelfde oogenblik een ander in zijn plaats aantestellen.

Art. 12

Buiten zulk een gedrag, zullen Partijen weder- zijdsch om van dit engagement ontslagen te

haardas voor de algemene armen zal duren tot eind 1881 wanneer vanwege het gebrek aan kopers het ophalen niet meer lonend is. Pas- toor H.H. Kanne richt dan een verzoek aan de Aartsbisschop van Utrecht, monseigneur Schaepman, om de schulden en de inkomsten van het Parochiaal Armbestuur te mogen veref- fenen en de asschuren te verkopen.

Opmerkingen:

Rond 1800 reket men in guldens, stui- vers en penningen. Een gulden is 20 stuiver en 1 stuiver is 16 penningen. De stuiver is weer opgedeeld in oortjes en duiten. Een oortje is 4 penningen en 1 duit is 2 penningen.

Een enkele keer is in de rekeningboeken sprake van haringtonnen. In die grootte moe- ten we dan denken als men bij het ophalen van haardas over tonnen spreekt. Haringtonnen moeten dan echter niet verward worden met haringvaatjes.

Geraadpleegde bronnen: Gemeente archief Mijdrecht en archief RK parochie Mijdrecht - Wilnis.

Afschrikwekkende straf voor schout

door Joop Frankenhuizen

Het is vooral de rechterlijke macht die met uitspraken en vonnissen laat zien dat tijden veranderen. Wat tegenwoordig nauwelijks meer nieuws is, zorgde vroeger voor beroering. Een terugblik hoe in 1749 in Wilnis gedacht en geschreven werd over overspel gepleegd door een vooraanstaand persoon.

Wilnis, een welbetimmerd dorp

Uitgever Isaak Tirion geeft in zijn historie van "Alle volken" een beeld van het Wilnis uit die tijd. Hij beschrijft de Hoge Heerlijkheid van Wilnis en Westveen, samen groot 1675 morgen en 117 roeden (ca. 1423 ha) als *"eene buurt van 149 huizen, doch zonder kerk. Het Geregte bestaat uit eenen Schout en vijf Schepenen, die in het Geregthuijs van Wilnis vergaderen. Het Dorp Willis of Wilnis legt een half uur gaans beoosten Mydrecht, en omtrent een uur van Vinkeveen zuidwaarts. Wilnis is een fraai en wel betimmerd dorp, waarin de huizen, ter wederzijde van eenen schoonen en breeden dijk, die in het midden met boomen beplant is, gebouwd zijn. De Kerk staat op het Regtsgebied van Oudhuizen, is groot en ruim, en met eenen zwaaren tooren, die een hooge spits heeft, voorzien. De Predikant, die ook het dorp Vinkeveen bedient, is Lid van de Klassis van Utrecht. Ook is er eene Roomsche Kerk, waar in de Godsdienst door den Pastoor van Mydrecht verrigt wordt."*

Onrustige tijden

Het Wilnis van rond die tijd is allesbehalve rustig. Het regentendom, onder leiding van zwakke stadhouders, is bezig zich steeds gehater te maken en vanuit het zuiden van het land komen signalen die op naderende onrust wijzen. Het "Hoge Gerechte" in Mijdrecht heeft zaken op de rol staan van mensen die wegens het stoken van onrust of geweldpleging gearresteerd zijn. Willem Schreuder, de knecht van kapitein Elias in de zaak van de stomme zonde,

(zie vorige Proosdijkoerier) wordt genoemd. Maar het meest verrassend is dat in 1749 ook de naam van de schout van Wilnis op de rol voorkomt. Hij is door de baljuw* gearresteerd op beschuldiging van overspel.

De aanklacht

Op 10 februari 1749 begint voor het Hoog Gerecht te Mijdrecht de zaak Hoesak. Pieter van Zijl, baljuw en dijkgraaf van de Proosdij van St. Jan, verzoekt het hof apprehensie corporaal (lijfelijke gevangenneming) te verlenen jegens Joachim Hoesak, Schout en Gadermeester van Wilnis en Oudhuizen "thans gearresteerd en gedetineerd ter saeke van gepleegt overspel met de huijsvrouw van Arie Pieterse van der Aar."

De aanklacht, die door de secretaris van het hof op papier is gezet beschrijft uitvoerig het vooropgezette plan om de Wilnise schout achter de tralies te krijgen. "(...) dat op woensdagavond 5 februari 1749 om 7 uur Joachim Hoesak, schout van Wilnis en althans gevangen voor desen Ed: Hoge Geregte gekomen is ten huijse van Arie Pieterse van der Aar woonende alhier te Mijdrecht als wanneer de huijsvrouw van gemelde Arie Pieterse van der Aar bereijds te bedde lag. Apparentelijk (waarschijnlijk) volgens vooren gemaakte afspraak met voornoemde gevangene ten eijnde deszelve aldaar tot het pleegen van haar oneerlijke conversatie af te wachten. Dat gemelde Hoesak in de voorgenoemde huijsinge gekoomen sijnde de deur agter sig heeft toegedaan en immediatelijk (meteen) na de bedstede alwaar de huijsvrouw van Arie Pieterse van der Aar hem

lag te wachten is toegegaan. Dat hij vervolgens de bedstede beklommen en sich naast het gemelde vrouwspersoon begeven en voorts de gordijnen toedoeënd met deselve overspel be-dreeven heeft.

Dat dan de vertoonders ten verzoeken van des man van gemelde vrouwspersoon en verselt van dezelve, mitsgaders de bode Jan van Toll en de gerechtsdienaer Willem Dirkzn. Vleugel sig daar op na het vertrek alwaar het voorziene overspel wierde gepleegt, mitsgaders voor de bedstede vervoegt heeft. Dat door den gerucht den gevangen schout Hoesak onraad gewaar wordende in veele confusie (verwarring) van het bed is afgesprongen hebbende de broek los en op de hielen hangende. Dat den vertoonder den genoemden schout Hoesak dus in flagrante delicto nevens het genoemde vrouwspersoon gevonden hebbende volgens zijn pligt de genoemde Hoesak in arrest en in detentie gehouden heeft, mitsgaders voor dezen Ed: Hoge Gerichte te regt gesteld.

Dan dat vermits de gemelde Hoesak sig uit de handen der justitie tragte te onttrekken en vervolgens sich te weer stelde hadde den vertoonder inmiddels niet konnen beletten dat de medepligtige Dirkje Luijten de Jong, huisvrouw van voornoemde Arie Pieterse van der Aar, sig met de vlugt hadde gesalveerd (gered). Dog also de justitie daaraan ten hoogsten geleegeen is dat het voortdurende van sodanig gequalificeerd overspel en het geene tussen de beide delinquanten bereijds geruijmen tijd is gepleegt, ten afschrikken van de anderen in de persoonen van bijde aan de lijven werde gestraft volgens de peene (straf) daartoe na regten en plaacaten van den Lande staende."

Ook Dirkje Luijten

Vervolgens verzoekt de aanklager het hof om ook de gevluichte Dirkje Luijten de Jong in arrest te stellen. Alvorens hierover te beslissen wil het hof eerst dat de proost wordt geïnformeerd. Het antwoord komt van Willem van Oudenallen "actum in qualiteit als gemagtigd van den WelEd. Gestr. Heer Mr. Anthonij Pieter van Dishoek, proost en archidiacon der Kerke St. Jans gesien ende geexamineert hebbende deze requeste bij onze baljuw en dijkgraaff gepresenteerd op ende je-

gens Dirkje Luijten de Jong en verzoekt ook voor haar apprehensie corporaal te verlenen" Dit gebeurt allemaal op 19 februari 1749 in het Regthuijs van Mijdrecht in aanwezigheid van alle leden van het hof.

Eigen verdediging

De verklaring van de schout staat ook op papier. Joachim Hoesak, Schout en Gadermeester van Wilnis en Oudhuizen geeft ootmoedig te kennen dat de huisvrouw van Arie Pieterse van der Aar hem sedert enige tijd "op vele handelwijzen, occasie en aanlijdingen heeft gegeven om met haar op een eerlijke wijze te converseren." Hij vertelt dat hij op die bewuste woensdagavond de huisdeur open vond staan en naar binnen gaand "het vrouwmens vond te bedde leggen die hem versogt bij haar nader te willen koomen. Soo dra hij genaderd was zij hem heeft aangelokt om bij haar in bed te koomen, seggend dat zij alleen thuis was. Dat hij door strelen en liefkozen van dit vrouwmens de booze begeertes des vlees en de verlijdinghe des satans, de swakheijt en het ongeluk heeft gehad van sig daar toe te laaten vervoeren met de intentie om haar vleeselijk te bekennen.

Dat even nadat hij sig bij haar te bedden hadde nedergelegd, hadde voornoemde Arie Pieterse van der Aar met de heer baljuw van de Proosdij nevens de gerechtsbode en de dieenaar der justitie voor die bedstede hun hebben vertoond, als wanneer hij daar van af is gekoomen en door den heer baljuw in het gerechtshuis alhier is ingebracht geworden alwaer sijn WelEd: hem criemelijk gelieft te procedeeren, dat het seeker was dat hij inre illicita (ongeoorloofde zaak) hadde geserveerd (verkeerd), dog dat hij te beklagen was dat hij door seductie (verleiding) van dat vrouwmens daartoe was geraakt. Reden waarom hij bij deezen ootmoedig versogte dat Ued: Achtb: met hem en sijn vrouw en familie compassie te hebben en vervolgens hem in submissie (onderdanig) te ontvangen mitsgaders de straffe door hem ter saeke geincurreert (op de hals gehaald) in eene puniciale amende (geldboete) van tien duijsent guldens boven de kosten en misen van de jusanderen."

Zeer zware eis

De 51 jaar oude Hoesak blijkt zich inmiddels verzoend te hebben met Arie Pietserse van der Aar "weegens onteering van zijn bed en sodanige actie". Deze laatste ondertekent daartoe een door de notaris opgestelde verklaring waarin hij het hof verzoekt de zaak tegen Hoesak te schikken. De vrouw van de schout, Catarina Nunninck, ondersteunt dit verzoek en smeekt "den Ed: Achtb: Gerechte seer ootmoedig daarop favorabel te disponeeren."

Na de pleidooien volgt de eis van de baljuw. Hij heeft de informatiën en confessiën op februari 16, 17 en 18 doorgenomen en concludeert daaruit dat het overspel bewezen is en waarop "volgens artikel 24 van de ordonnantie van de Ed: Mog: Heeren Staten 's Lands van Utrecht in dato 1584 capitaale straffen zijn gesteld geworden."

De aanklager heeft echter onvoldoende jurisprudentie kunnen vinden hoe andere gerechtshoven in het land overspel bestraffen. De vonnissen zijn afhankelijk van de omstandigheden en de "qualiteit van de persoon". Hij concludeert dat de straffen op overspel in deze provincie arbitrair zijn. De gevangen schout is een van de gequalificeerde ingezetenen van deze Proosdij en hij acht een zware straf op zijn plaats om daarmee anderen af te schrikken. Hij ziet dan ook geen reden rekening te houden met

de verzoeken om consideratie. De eis is tien duizend gulden boete en betaling van de kosten van het gerecht.

De uitspraak

De uitspraak volgt al op 12 maart, een goede maand nadat Hoesak gearresteerd werd. De rechter gaat met de aanklager mee in diens eis. Ofschoon Hoesak vleeselijke conversatie ontkent acht de rechter de intentie, conatus (poging) en actus proximus (de meest nabij liggende daad) van een gequalificeerd overspel vastgesteld. "Doende recht uijt de name ende van weegens den WelEd: Gestr: Heer Mr Anthonij Pieter van Dishoek, Proost en Archidiacon (...) met advies van onpartijdigen regtsgeleerden, insigt genoomen hebbende op het versoeck van des gevangenen vrouw en de versoeninge met de geledeerde (gekwetste) partijen, (...) condemneert hem (Hoesak) mitsdeesen in eene pecuniale amende van thien duysent guldens en condemneert hem bovendien in de kosten en misen van justitie tot taxatie en moderatie van deesen Hooge Gerechte."

Hoesak blijft in hechtenis tot de boete is betaald. Dat gebeurt nog op de dag van de rechtszitting. Jan Hoesak, schout te Breukelen, betaalt op 12 maart 1749 in het Rechthuijs van Mijdrecht de 10 duizend gulden boete die aan zijn familielid is opgelegd. Een afschrikwekkend zware straf voor die tijd.

Bronnen:

- RAU Dorpsgerechten R49, Hooggerecht Proosdijlanden map 1767
- Isaak Tirion te Amsterdam, uitgave "Historie van alle volken"

*Baljuw** = Plaatsvervanger van de landsheer (Graaf of Proost) zowel in bestuurs- als rechtszaken. De baljuw wordt dikwijls, evenals de schout, "rechter" genoemd. Namelijk in de betekenis die dat woord toen had van openbaar aanklager, rechtsvorderaar, eiser en uitvoerder van het vonnis dat gewezen werd door Welborenen, of Welboren mannen

HISTORISCHE VERENIGING
'DE PROOSDIJLANDEN'
opgericht 20 september 1984

Doelstelling:

De vereniging stelt zich ten doel de belangstelling te wekken voor de geschiedenis van De Ronde Venen en een stimulerend aandeel te leveren in de ontwikkelingen tot de regionale en lokale geschiedbeoefening in De Ronde Venen in de ruimste zin.

Bestuur:

- voorzitter,	P.C. Grundmann	
monumentenzorg	Herenweg 38, Wilnis	telefoon 0297-281578
- vice-voorzitter,	H.J. Röling	
genealogie & paleografie	Middenweg 1, Mijdrecht	telefoon 0297-561474
- secretaris,	H. Strubbe	
heemkunde & tentoonst.	Kievitslaan 20, Vinkeveen	telefoon 0297-262560
- 2e secretaris,	M. Th. Pietersen-Mourits	
externe activiteiten	Dr. J. Severijnplantsoen 2, Wilnis	telefoon 0297-282462
- penningmeester	B. van Tol-Burgers	
	Padmosweg 38, Wilnis	telefoon 0297-284213
- 2e penningmeester,	N. van Beek	
ledenadministratie	Irenestraat 14, Wilnis	telefoon 0297-284234
- bibliotheek & documentatie	A. Hagen	
	Toermalijn 1, Mijdrecht	telefoon 0297-287550
- archeologie	A.W.M. van den Bosch	
	Pijlstaartlaan 70, Vinkeveen	telefoon 0297-263356

Redactie-leden 'De Proosdijkoerier':

- hoofdredacteur &	Hans Toll	
redactieadres	Conincksmeer 20,	
	3645 WG Vinkeveen	telefoon 0297-264422
	E-mail: htoll@wxs.nl	
- redactieleden	Joop Frankenhuizen, Ton Hagen,	
	Jan Rouwenhorst en Fred de Wit.	

'De Proosdijkoerier' is geregistreerd onder ISSN: 1388-7165

Postadres van de vereniging: Verenigingslokaal:

Postbus 65, 3648 ZH Wilnis.

Het "Prinsenhuis", Prinses Wilhelminalaan 31, Mijdrecht.

Lidmaatschap:

Lid worden kan door aanmelding bij de ledenadministratie op bovenstaand adres.

De lidmaatschapsbijdrage bedraagt f 30,- per jaar.

Bankrelatie: RABOBANK, Mijdrecht, rek.nr. 36.96.18.505. Gironummer van de bank: 283067.

Verenigingsavond:

Iedere dinsdagavond (behalve in juli en augustus en tussen Kerstmis en Nieuwjaar) van 19.30 tot 22.00 uur in het gemeente-archief (gemeentehuis) aan de Croonstadlaan 111 te Mijdrecht.

Als bank in de buurt weten we wat er bij u allemaal om de hoek komt kijken.

De Rabobank is een bank met een idee. Het idee heet 'samenwerken'. Met wortels in de plaatselijke samenleving hebben wij als geen ander een traditie van samenwerken en bouwen aan relaties. Van jong tot oud. Dat is meer dan een belofte. Het is onze mentaliteit. De Rabobank is een bank van mensen voor

mensen. Daarom zijn wij niet alleen volledig thuis in de financiële wereld. Maar ook bij u in de buurt. We weten wat er bij u allemaal om de hoek komt kijken. We weten wat er speelt. Want alleen dan kunnen we echt op uw wensen inspelen.

Met de Rabobank sta je er niet alleen voor.

Rabobank

